

BLICK

FÖR SERVICE I ALLA BYGDER

"I DET ENKLA
BOR DET SVÅRA"

MÄNNISKOR MÖTEN &

byggder

*Eva
Lindberg*

MED RÖTTER OCH HJÄRTA
I LANDSBYGDEN

» **MAN VILL JU BO**
DÄR MAN VILL **BO** «

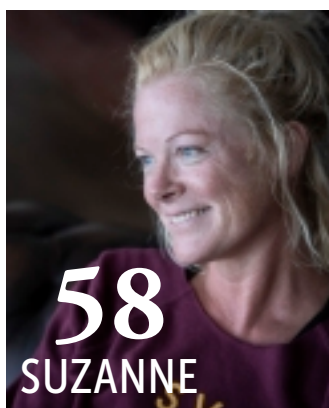
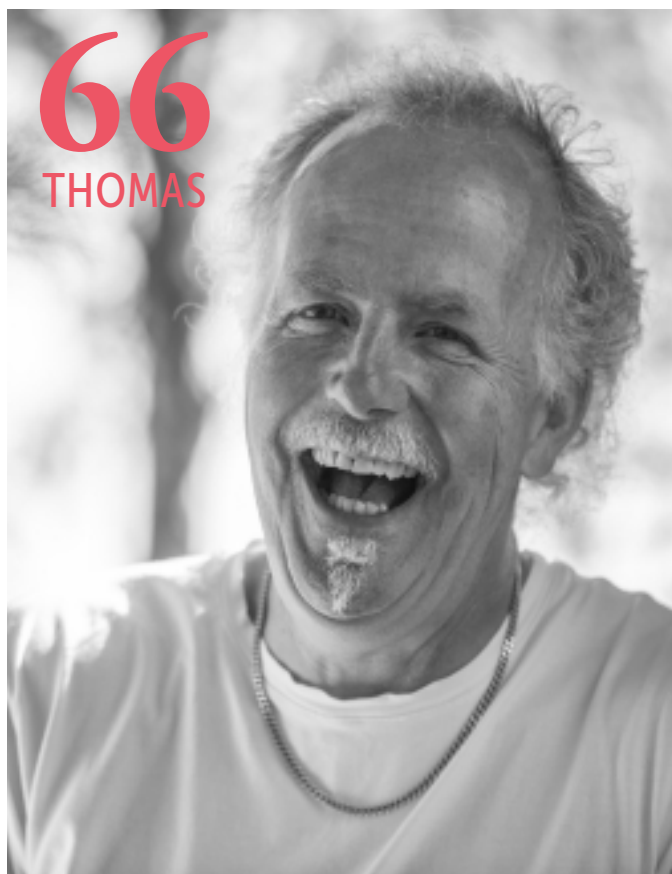
UTAN SERVICE – INGA FÖRETAG • UTAN FÖRETAG – INGEN SERVICE

81

sidor läsning

INNEHÅLL

2020

MÄNNISKOR

- 06** LINDA NETSMAN
Det är jag som skriver
- 16** KJELL NORMAN & ANKI GAGGE
Ibland ska historien upprepa sig
- 38** EVA LINDBERG
Med rötter och hjärta i landsbygd
- 46** ERIKA ENGVALL STEFANSSON
Snabba beslutsvägar för att förverkliga idéer
- 58** SUZANNE BÄCKMAN
Det började som en vanlig företagsrådgivning
- 66** THOMAS NILSSON
I det enkla bor det svåra
- 76** CARINA MUNTER
Möter, lyssnar och samtalar om service i alla bygder

MÖTEN

- 10** SERVICE I ALLA BYGDER
En inspirationsdag med späckat program
- 14** SERVICERÅDET
Ett dreamteam för kommersiell service
- 26** LIVSKVALITET I VARDAGEN
- 28** SNABBA FRÅGOR
Till Erika Holmgren, Tillväxtverket

text | LINDA NETSMAN **foto** | KATARINA HANSSON, MICHAELA BRAUNS, DANIEL NILSSON, LINDA NETSMAN, PETER KNUTSSON

tryck | BOK O TRYCK AB **produktion** | LINDA NETSMAN, CARINA MUNTER och REGION GÄVLEBORGS KOMMUNIKATIONSAVDELNING

Magasinet är slutrapporten för projektet **Stärkt regional serviceutveckling** som finansieras av Region Gävleborg och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling. Projektledare är Carina Munter.

36 MED FOKUS PÅ SERVICE

70 SVERIGES PAKETOMBUD
En gemensam ombudsplattform

74 SNABBA FRÅGOR
Till Pär Lindberg, Post- och telestyrelsen

BYGDER

22 ÅMOT
En bygd när den är som bäst

30 SVÅGADALEN
De sju byarnas bygd

52 NORRSUNDET
Kusinerna Bergman

38

EVA

» Jag är verkligen besjälad av tanken att man ska kunna leva och bo i hela vårt land, i hela vårt län.«

-EVA LINDBERG

14
SERVICERÅDET

6
LINDA

76
CARINA

Regeringen framhåller att hela Sverige ska leva och att alla delar av landet ska ges möjlighet att utvecklas. För att vi ska kunna bo, leva och verka på landsbygden är tillgänglighet till grundläggande service avgörande. Regeringen har därför gett alla regioner i uppdrag att ta fram serviceprogram som ska bidra till god tillgänglighet till kommersiell service.

2016-2020 har Region Gävleborg haft möjlighet att via medel från Landsbygdsprogrammet och regionala utvecklingsmedel intensifiera arbetet med serviceprogrammet och resultatet kan du läsa om här.

Detta magasin är ett axplock av berättelser om hur vi i Gävleborg arbetar med det regionala serviceprogrammet.

Trevlig läsning!

Carina Munter

Projektledare Stärkt regional servicentveckling i Gävleborg

DET ÄR JAG

som skriver

Jag minns det som igår. Hösten 2019 fick jag ett samtal från Carina Munter. Jag stod hos min syster i hennes pepparkaksfabrik och hade precis avslutat ett arbetspass. Det lackade mot jul och i familjeföretag får hela familjen rycka in under respektive högsäsong. Så har det alltid varit. Eftersom vi är fyra företagande syskon på orten blir det en del att göra.

LINDA NETSMAN

*DEN mångsidiga kulturentreprenören från
FRELUGA som älskar att bo på landsbygden.*

A black and white portrait of Linda Netsman, a woman with long, wavy blonde hair, smiling and standing with her arms crossed against a textured wall.

*FÖRFATTARE, krönikör, sångerska, konferencier,
MODERATOR, företagare & konsertarrangör.*

Carina Munter presenterade sig som projektledare hos Region Gävleborg, för ett projekt som handlade om service på landsbygden. Hon började berätta lite vad projektet handlade om och varför hon hade ringt mig. Det vankades slutredovisning och i samband med den hade hon bjudit in till en stor inspirationsdag. Hon behövde en moderator. Mig hade hon sett i den rollen hos min andra syster som äger och driver Orbaden Spa & Resort. Där hade det varit invigning, föreläsningar, underhållning och panelsamtal under dagarna två och jag hade varvat alla mina yrkesroller som konferencier, moderator och sångerska. Som sagt: många företagande syskon, många arbetsuppgifter. Jag tackade glatt ja till uppdraget som

arbetar som skribent och författare landade vi i idén om att tillsammans göra ett magasin där berättelser, människor, arbetet med projektet, inspiration och bygder presenterades på ett lite annat sätt. Lite mer personligt. Lite mer djupgående. Lite mer känslösamt.

Under några månader har Carina tagit mig med överallt. Vi har åkt till byar jag inte ens visste fanns och träffat organisationer jag aldrig hört talas om. Carina har introducerat mig till lanthandlare och fiskare, pensionärer och unga entreprenörer, näringslivsutvecklare i olika kommuner och ledare för transportföretag.

Jag har träffat människor från såväl Post- och telestyrelsen som Tillväxtverket och Sveriges Paketombud. Jag har pratat forskning och framtid med en forskare från Chalmers och coro-

»» Jag är ju själv både född och uppvuxen på landsbygden. ««

moderator på Carinas slutkonferens utan att då ha en aning om vad det skulle leda till. Det som från början såg ut att bli ännu ett roligt moderatorsjobb i mängden blev något helt annat.

Att Carina och jag skulle klicka med varandra hade jag förstått redan vid det första samtalet. När någon inte bara förklarar uppdraget, projektet och tankarna kring min del av jobbet utan med mycket energi, engagemang och driv beskriver visionerna, drömmarna och målen framåt i själva frågan i stort... då blir jag intresserad. Jag är ju själv både född och uppvuxen på landsbygden och numera sedan tretton år återvändare och bosatt med min fru och våra två barn, i samma lilla by som jag växte upp i. Därtill är jag, min fru och som sagt alla mina hälsingesyskon företagare i trakten, så frågan om hur servicen ser ut och kan komma att se ut i framtiden för oss alla, väckte såklart mitt intresse på ett djupare plan.

INSPIRATIONS DAGEN, SOM NI kan läsa mer om på sid 10, blev jättebra. Intressanta föreläsare och aktörer från hela Sverige informerade och utmanade oss lyssnare kring tillgången till "Service i alla bygder". När dagen var till ända hade jag fått en större insikt i hur betydelsefullt det är för oss alla som bor och verkar på landsbygden, att servicen verkligen fungerar. Jag hade fått ta del av en rad fina och upprörande berättelser om hur livet för olika människor som bor och verkar på landsbygden i vår region påverkas av tillgången till olika former av service och vilka lösningar som finns. Carina och jag började prata om att synliggöra dessa exempel och berättelser på något sätt så att fler kunde få ta del av dem.

Tankar och idéer växte fram och eftersom jag även

natider och barndomsupplevelser med regionstyrelsens ordförande. Det har varit oerhört spännande, trevligt och lärorikt.

Överallt vi har kommit, hos alla olika människor jag mött i och med detta projekt och i alla skilda berättelser om utmaningar, oro, lösningar och framtidstro har ändå något varit tydligt genomgående...

Det är den relation dessa människor har och har fått till Carina Munter. Under många år har hon besökt deras byar, suttit hos lanthandlarn, stöttat företagarna, lyssnat till människorna, mött dem, jobbat för dem, nätverkat och hjälpt dem att förmedla avgörande kontakter i alla riktningar.

Även de som arbetar med dessa frågor i de olika kommunerna samt de organisationer som ansvarar för den här frågan har lyft betydelsen av hennes projekt och hennes relationer för deras eget arbete.

Carina har genom sitt arbete verkligen mött och synliggjort människorna bakom siffrorna, statistiken och de annars så vanliga generaliseringarna. När jag nu möter dessa människor går det inte att ta miste på den uppskattning och tacksamhet de känner för Carina och hennes arbete. Det är för dem det gör skillnad.

Med stor nyfikenhet och öppenhet har även jag närmat mig dessa människor och fått ta del av spännande berättelser och intressanta upplevelser kring att leva, bo och verka, driva företag, lösa transporter samt på alla tänkbara sätt främja service och utveckling på landsbygden. Genom mina ord, mina samtal och mina funderingar får ni nu göra detsamma. Jag hoppas ni finner det lika intressant som jag har gjort och önskar er alla en trevlig läsning. ■

SERVICE I ALLA *BYGDER*

En inspirationsdag
med späckat program

Vi har samlats på folkhögskolan i Bollnäs för en inspirationsdag som delvis också är en slutkonferens av projektet "Stärkt regional serviceutveckling". Det är ett fullspäckat program som ska pågå hela dagen. Många viktiga aktörer som på olika sätt deltagit i projektet ska föreläsa. Själv är jag moderator för dagen och när projektledare Carina Munter hälsar åhörarna välkomna ser jag många bekanta ansikten i lokalen. Det är såväl lokala politiker och företagare som näringslivsutvecklare och landsbygdsbor som slagit sig ner i den stora aulan för att ta del av dagens program. Intresset är stort och även lokaltidningen är på plats för att lyssna och göra reportage.

Carina inleder tillsammans med Region Gävleborgs utvecklingsdirektör Kjell Norman som ger oss en kort inblick i sin egen historia kring service på landsbygd. Det blir en fin väg in till Carinas fortsatta beskrivning av projektet när hon med stor humor och levande berättelser guidar oss vidare genom projektets alla olika delar. Hon berättar om den tröga starten, utvecklingen och utmaningarna längs vägen, om frustration, glädjande lösningar och framgång.

» *Det här med att alla flyttar ifrån sin lilla by. Jag ville vända på det och ha så kul som möjligt under tiden.* << - HÅKKI

FRAMFÖR ALLT BERÄTTAR hon om alla de fantastiska människor hon mött längs vägen och deras bidrag och del i projektet. Det blir tydligt att Carina verkligen brinner för både landsbygd, företagare, service och samverkan. På alla nivåer.

När det blir dags för kaffe hinner jag få en pratstund med några av åhörarna och frågar nyfiket vad som gjort att de valt att komma hit på denna inspirationsdag.

"Det är viktiga frågor för alla oss som bor och verkar på landsbygden. Vi måste ha en god tillgång till service för att kunna göra det", säger Marie Centerwall, kommunalråd i Bollnäs kommun.

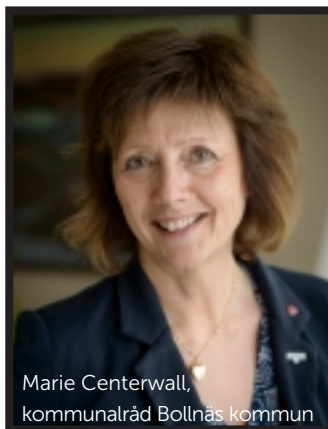
En annan av besökarna, en företagare i länet fortsätter. "Det är spännande att Carina lyckats samla så många nationella aktörer, exempelvis representanter från Post- och telestyrelsen, Sveriges Paketombud, Tillväxtverket och även forskare från Chalmers. Att de alla visar så stort intresse för det här projektet och dessa viktiga frågor känns roligt och bra för oss som bor och driver företag här. Det visar ju både på att det är angelägna frågor och att det finns de som gör ett bra arbete kring dem i vårt län." Under dagen lyssnar vi bland annat till Henrik Ringsberg från Chalmers som berättar om de digitala möjligheterna och utmaningarna i dessa frågor. Han redogör för det behov som finns av nya digitala plattformar som möjliggör att vi på ett tryggt sätt kan möta behoven när det kommer till samordnade transporter, frakter och logistik på landsbygden.

Pär Lindberg från Post- och telestyrelsen (PTS) pratar om just service i alla bygder. Han belyser vikten av att PTS får ta del av vad användarna ute i landet verkligen behöver för posttjänster för att kunna möta de behoven på bästa sätt. Att det för dem blir viktigt med verkliga exempel, likt det i Ljusdals

kommun, för att på bästa sätt kunna utveckla och förändra det regelverk och de förordningar som finns idag. Suzanne Bäckman som är näringslivsutvecklare på Närljus, Ljusdals

kommun och Thomas Nilsson, ägare och vd på SNX Logistic AB, berättar om sin resa tillsammans. Hur en vanlig företagsrådgivning blev något så mycket större än de själva trott och kunnat föreställa sig. Ett mycket lyckat exempel på samordning av effektiva och miljövänliga transporter på landsbygden som fått hela Sveriges post- och paketvärld att häpna och vilja ta efter.

Erika Holmgren redogör för Tillväxtverkets del i detta projekt och den handlingsplan som finns för att stärka den kommersiella servicen i gles- och landsbygd.

Marie Centerwall,
kommunalråd Bollnäs kommun

BITTI LEHMAN ALVIN vid Söderhamns kommun ger internationella perspektiv och exempel på landsbygdsservice från flera olika EU-länder. Söderhamn deltar som den enda svenska kommunen i projektet Save Rural Retail (Sarure).

Avslutningsvis får vi lyssna till Håkki, en på många sätt inspirerande person och entreprenör från Ljungaverk som bjuder på igenkänning och skratteffekt. Under rubriken "The power of glesbygd" vänder han på ett underbart, roligt, ironiskt och tänkvärdt sätt upp och ner på begrepp och föreställningar kring landsbygd och "lantisar".

Dagen avslutas med ett trevligt mingel där såväl föreläsare som besökare får möjlighet att utbyta erfarenheter och framtidsvisioner inom detta område. En dag fylld av inspiration, goda exempel och tänkvärda reflektioner kring betydelse "service i alla bygder." ■

Håkki, lokal kulturentreprenör, född och bosatt i Ljungaverk, Västernorrlands län.

Servicerådet

Ett dreamteam för kommersiell service

Jag ber Carina Munter att lite kort beskriva det här som kallas serviceraðet. Jag har förstått att det på ett sätt nästan är själva resultatet av henne arbete med det här projektet, men har inte riktigt fått grepp om hur.

"Till viss del kan man nog säga att det är ett av de resultat man tydligt kan se", säger Carina.

Tanken med att skapa ett servicerað var att försöka få servicefrågan mer lokal. Genom att involvera kommunerna och öka deras engagemang och intresse kring servicefrågan är min förhoppning att nå ett större, mer fokuserat och lokalt engagemang. Min tro och förhoppning... eller jag ser ju redan förändringarna och utvecklingen", skrattar Carina och rättar sig själv. "Så det är nog bättre att säga att min övertygelse är att serviceraðets tillkomst och arbete genererar precis det. Ett större och mer lokalt fokuserat engagemang, flernivåsamverkan på många olika sätt och ett stort erfarenhetsutbyte mellan kommunerna." Carina fortsätter: "För mig personligen känns serviceraðet lite som mitt team eller min arbetsgrupp kring arbetet med kommersiell service i alla bygder. Samarbetet har gett enormt mycket idéer, energi och utbyte. Jag arbetar ju till stor

del ensam och har länge efterlyst en arbetsgrupp. Det har även visat sig att serviceraðet fungerar som en snabb väg att nå ut brett med information som gäller kommersiell service i hela länet. Exempelvis kunde jag i samband med corona då vi såg över och utvidgade villkoren för hemsändningsbidraget, få ihop ett Skype-möte med serviceraðet för att snabbt kunna nå ut med de nya villkoren till alla kommuner."

JAG FÖRHÖR MIG lite om hur det ser ut när det gäller sammansättningen av medlemmar i rådet. Funderar över spridning över åldrar och kön, likheter och olikheter erfarenhetsmässigt och yrkesmässigt?

"Det är en härlig blandning av allt, ett riktigt 'dreamteam' för kommersiell service", skrattar Carina och förtydligar. "Vi har representanter från samtliga kommuner vilket är ganska unikt och något som många län inte lyckats med. Bertil Karsbo deltar i egenskap av landsbygdsmentor men har i många år även varit verksam som handlare. Han har varit en stor tillgång och trygghet både för mig och andra i de här frågorna. Jag brukar skoja om att han har lärt mig allt jag kan om kommersiell service, men det ligger lite allvar

SERVICERÅDET SKA FÖLJA arbetet med det regionala serviceprogrammet och vara med och identifiera och genomföra insatser under programperioden. Serviceraðet består av representanter från Region Gävleborg, Länsstyrelsen Gävleborg, EU-fondsbaserade Leader, Lantbrukarnas riksförbund, Coompanion, länsbygderådet X-ing, de tio kommunerna, samt näringsliv och föreningar. Deltagarna ska ge sina olika perspektiv på frågorna i serviceraðet och vara delaktiga i att fånga upp och utveckla ny arbetsmetoder och idéer för att stärka servicestrukturen. Två gånger per år träffas representanterna och samarbetar för att förbättra den kommersiella servicen på landsbygden. Serviceraðet kan komma att förändras under programperioden. Vid behov, tillfälliga eller permanenta, kan fler aktörer bjudas in. ■

Bertil Karsbo,
Suzanne Bäckman,
Veronica Tannerstål,
Carina Munter och
Erika Engvall Stefansson

bakom”, säger Carina och ler. ”Jag har varit oerhört hjälpt av den enorma kunskap och erfarenhet Bertil besitter. Men det finns också nykomlingar i gänget som kommer med härlig ny energi in i arbetet. Veronica Tannerstål från Bollnäs kommun är ny på sin post sedan i våras. Hon har inte ens hunnit vara med på något servicerådsmöte ännu, eftersom corona kom emellan och sköt vårens tillräkta möte till hösten, men har verkligen rivstartat det viktiga arbetet med servicen i kommunen. Det känns jätteroligt att få henne med. Vi har ju också lanthandlarna representerade i form av Magnus Brink från ’Handlarn’ i Svågadalen. Landsbygdsutvecklare har vi i både Erika Engvall Stefansson från Gävle kommun och Stefan Barenfeld från Hudiksvalls kommun.

LÄNETS FÖRETAGARE representeras av medarbetare från olika näringslivskontor i länet och de blir en viktig länk mellan företag och offentlig verksamhet. Där har vi bland andra Suzanne Bäckman från Närljus i Ljusdal, som är väldigt engagerad i de här frågorna med i teamet”, säger Carina.

”Vi har många viktiga frågor att ta tag i när det gäller att ta arbetet med kommersiell service på landsbygden framåt. Nu när projektet är slut och arbetet övergår i ordinarie verksamhet, ser jag fram emot att fortsätta jobba vidaremed denna viktiga fråga med alla duktiga människor i vårt ”dreamteam”, avslutar Carina entusiastiskt. ■

IBLAND SKA *HISTORIEN* UPPREPA SIG

Jag har i stundande coronatider bokat ett möte över Skype med Kjell Norman, tillförordnad Regional utvecklingsdirektör och Ann-Christin (Anki) Gagge som är avdelningschef för Regionala utvecklingsmedel. Givetvis är det krångel med tekniken för min del och det slutar med ett trevligt trepartssamtal över telefon.

Kjell Norman börjar med att berätta lite om sin egen bakgrund och barndom som visar sig vara sprungen ur både landsbygd och service. En berättelse ur dåtid, som på sätt och vis även skulle kunna vara en dröm om framtid.

”Jag växte upp i Ljusdal. Min pappa hade ett företag som levererade frukt, grönsaker, fisk och annat till affärerna i Ljusdal och byarna runtomkring. Som barn fick jag ofta hjälpa till och följa med och när jag blev äldre även köra ut varor. Jag minns inte om det var vid ett eller två tillfällen per vecka som han körde en tur som gick upp mot Los, över skogarna mot Kårböle, vidare mot Lassekrog och sedan över mot Ramsjö, Hennan och vidare. På den tiden fanns det många lant-handlare som fortfarande levde och var verksamma. I Kårböle fanns det exempelvis två affärer.

Innan vi åkte ut till affärerna hade vi som uppdrag att åka till andra leverantörer i närheten för att hämta upp deras

varor som skulle levereras till butikerna. Det fanns exempelvis ett charkuteri som hade leverans av kött och korv. Efter-som jag körde turen tog jag självklart även med deras varor till butikerna. Jag kunde också ta vägen förbi Bussgods och plocka upp grejer där som skulle med. Jag körde runt i en enklare lastbil som jag fyllde med grejer och levererade ut till butikerna tillsammans med de egna varorna som vi hade.

Jag minns en affär som låg mitt ute i skogen mellan Lassekrog och Hennan, eller var det Ramsjö. Tevansjö, tror jag den hette. Den affären hade öppet en eller två dagar i veckan, så det var inte speciellt mycket grejer att leverera dit, men det skulle ändå levereras. Det sättet jag arbetade då, påminner en del om det som görs just nu i Ljusdal.

På den tiden var det mer ”vi hjälper varandra”. Det var inte någon som betalade för platsen i bilen. Skulle jag ändå åka den vägen från Ljusdal, så var det självklart att ta med ett paket från Bussgods eller kött från charkuteriet i min bil”, berättar Kjell.

KJELL NORMAN & ANKI GAGGE

Jag slås av att det låter både enkelt och självklart och förundras lite över att det till synes enkla verkar så mycket svårare att få till idag. Varför är det så? Mentaliteten att hjälpa varandra finns ju kvar. Men det verkar krångligare. Eller är det egentligen det? Jag frågar Kjell och Anki vad de har för tankar kring det?

KJELL RESONERAR: ”En reflektion från den information som jag har tagit del av bland annat på Inspirationsdagen som Carina Munter ordnade i Bollnäs i oktober 2019. (Läs mer om den på sid 10) är ju att det stora frakt- och distributionsföretagen många gånger delar på de här körningarna som inte är så stora. För dem blir det helt enkelt inte lönsamt att åka ut i de här små bygderna på landsorterna. Då tar det ju stopp där. Ingen av dem har en koordinerande roll som innebär att man arbetar utifrån ett helhetsperspektiv utan är endast inriktade eller specialiserade kring sin uppgift, sitt uppdrag och sin lönsamhet. Ofta innebär den specialiseringen och foku-

seringen att helheten försvinner”, säger Kjell. ”Däremot kan man med det system och den lösning man exempelvis har i Ljusdal idag, med den lokala samordning som finns där, på ett helt annat sätt hantera en övergripande helhet av god lokal service och samtidigt göra det hållbart både rent ekonomiskt och miljömässigt. Om samordningen kan ske lokalt innebär det ofta en mycket bättre anpassad och exakt lösning där helheten och den lokala kännedomen ligger till grund.”

Kjell fortsätter: ”Det här är dock i mina ögon, inte ett fenomen som är unikt för just den här sektorn. Det här ser jag som ett fenomen i samhället i stort. Just det här med att specialisering och fokusering många gånger kan innebära att man tappat bort helheten. Jag har ju bakgrund inom sjukvården och där kan man väldigt tydligt se det här fenomenet med specialisering. Man kan ju bli jätteduktig och specialiserad på en viss sena i handen, medan man inte alls har samma kunskap kring resten av kroppen. Kommer det då dit en människa med fler eller andra problem som anser att man som

läkare även borde kunna lösa dem samtidigt, så går ju inte det. Då tappar man bort helheten. Det här med logistiken är lite samma fenomen fast inom en annan bransch.” Vi talar vidare om det så kallade Ljusdalsexemplet som du kan läsa mer om i intervjun med Suzanne Bäckman. I Gävleborg har vi vi löst den samordnande funktionen väl, med lokal kännedom och företagsfokus och nationellt betraktas vi som ett ”framgångslän” när det kommer till service och logistisk på landsbygden. Vi resonerar kring vad som gjort exemplet så lyckat.

”Jag tror att det både har att göra med en mentalitet av att hjälpa varandra som går långt tillbaka, men framför allt tror jag att det blivit så framgångsrikt för att det finns just en företagssamhet i det hela. Att man har tagit den här grundinställningen av att vilja vara hjälpsam och erbjuda god service vidare och gjort det hållbart och lönsamt för företagen som är involverade. Det gör ju att det blir en helt annan trygghet och stabilitet för alla inblandade företag”, säger Kjell.

Anki fortsätter ”Idag arbetar man ju väldigt olika, med frågan kring service på landsbygden, i de olika kommunerna i länet. Carina har ju bland annat arbetat fram ett aktivt serviceråd som idag har bredare representation än tidigare. Det fungerar som en arbetsgrupp med syfte att lyfta frågan om service ett snäpp i kommunerna och få dem delaktiga.

Några av tankarna bakom Servicerrådet är ju att kommunerna ska ”smitta varandra”, utbyta erfarenheter, och att det skall leda till ett större engagemang och fokus på den här frågan lokalt.”

VI FUNDERAR ÖVER om man skulle vara mer hjälpt av att arbeta mer likriktat i kommunerna? Om det skulle fungera annorlunda om det var mer styrt via gemensamma bestämmelser, strategier och riktlinjer? Om man borde ge rekommendationer för hur man ”borde arbeta” med frågan?

”Jag tror att det måste finnas en frihetsgrad”, säger Anki och fortsätter. Våra kommuner är ju väldigt olika med olika förutsättningar och arbetssätt. Vi har ju sett att vissa kommuner har haft svårare att komma igång med vissa delar. Hemsändningen till exempel. Det finns ju kommuner som inte har kommit igång med den, trots att man har den möjligheten och att man räknas som landsbygd. Man kanske är mer van att åka till ”stan” och fixa det man behöver för att det ligger nära. Att service finns på närmare håll kan vara en ovan tanke. Andra kommuner har haft svårare att implementera eller komma igång med andra delar av servicearbetet. Man tacklar helt enkelt de olika utmaningarna på olika sätt. Sedan kan man givetvis visa på goda exempel. Det tror jag på.”

Jag frågar mig om service i alla bygder anses som en viktig fråga i kommunerna? Om den kanske har gått från en ickefråga till en viktig fråga? Jag ställer frågan till Kjell.

”Det är såklart en jätteviktig fråga. Att servicen fungerar, är ju en förutsättning för att vi över huvud taget skall kunna leva på landsbygden. Om det inte finns några servicepunkter eller möjligheter till service där ute kommer ju landsbygden att

”dö sortdöden”. Sedan kanske man inte kan ha samma förväntningar som i en stor stad, men att det skall förekomma servicepunkter, där basala funktioner finns är en självklarhet anser jag. Det är ju just det som det här projektet har arbetat med. Att det skall finnas service i alla bygder. Det är jätteviktigt. Det finns ju också politiska mål som vi skall jobba med. Bland annat ”Hela länet skall leva”. Detta stöttas ju genom att det tillsätts olika medel för arbetet med dessa frågor och jag tror ju att det är en förutsättning. Men om man skall få detta att funka så tror jag att det måste bygga på det som Anki är inne på med att kommunerna får förtroendet och ansvaret att driva frågan själva. Så att de får engagemanget och ser sina egna lösningar. Det behöver inte vara en kopia på det som görs i Ljusdal. Det kan ju vara en variant eller tänga det arbetssättet. Jag var bland annat och lyssnade på Ockelbo kommun. De hade ett liknande resonemang som Ljusdal, där företagen kände till och använde sig av

varandras olika kompetenser. På det sättet kunde man hjälpa varandra och samtidigt skapa företagande. Men själva tillämpnings- och tillvägagångssättet, var lite annorlunda. Fördelen på små orter är att man har en god insikt om vad andra företagare gör, så att man kan hjälpa varandra och nätverka företagsmässigt på ett helt annat sätt än i en större stad där företagen är fler och därför

blir mer anonyma. Det tror jag är en stor fördel som man ska vara rädd om på små orter. Det bara är så.”

Anki fortsätter att utveckla tankarna kring Ockelbo: ”Jag minns också att det blev så tydligt just i Ockelbo. Att kommunalrådet där sa att han, när han skulle gå och handla, fick räkna med att det skulle ta lång tid eftersom det var många som ville prata med honom och han ville ta sig den tiden. Man är väldigt nära varandra och känner varandra på landsbygden. Jag upplever också att man har en väldigt stark känsla för ”sin plats på jorden” för orterna, människorna, kommunerna.”

KJELL FYLLER I: ”Utmaningen i mentaliteten av att hjälpa varandra är ju att skapa en affärsmässighet i det. Även företagsmässigt och ekonomiskt. Precis som Ljusdal har gjort.” Vi pratar framtid, önskescenarion och drömmar. Vad som önskas bli effekten av det här projektet.

Anki börjar direkt med stor entusiasm:

”Framför allt tänker jag att det här arbetet ska fortsätta! Och att det då inte är i projektform utan att det fortsätter i den

» *På den tiden
var det mer 'vi hjälper
varandra.'* «

ordinarie verksamheten. Jag tänker mig att Carina får fortsätta att jobba med det här på det sättet som hon gör och utifrån det arbetssätt som hon har byggt upp. Både för att det finns förväntningar från kommuner och andra på att det skall utvecklas och tas vidare, men även för att det har blivit så bra och resulterat i så många goda exempel på många sätt. Flernivåsamverkan, bra lösningar för alla. Boende, kommuner, företagare och företag och ideella föreningar. Framför allt måste det ju fortsätta i någon form för att det är en viktig fråga. Man arbetar ju mer aktivt med kommunerna idag mot tidigare då man kanske arbetade mer mot lanthandlarna. Viljan att arbeta med frågorna måste finnas på kommunerna. De känner ju människorna, företagen, förutsättningarna och geografin. Det känns lite som nyckeln till framgång.” Kjell fortsätter: ”Det här är ju ett väldigt lyckat projekt. Självklart måste vi fortsätta att arbeta med det här som en ordinarie verksamhet nu och framåt. Det känns jätteviktigt. Det skulle ju annars kännas lite som att svika de som har arbetat med det och alla inblandade. Det är bara att fortsätta.”

Med övertygelsen om att det måste fortsätta i bagaget undrar jag lite om det finns tankar om i vilken form det kan fortsätta och vänder mig till Anki. ”Vi har inte riktigt kommit så långt. Det finns många tankar, men ännu ingen färdig form, skulle jag vilja säga. Men att Carina och det här arbetet fortsätter i den ordinarie verksamheten känns självklart. Carina har ju beskrivit att hon initialt i projektet upplevde att det var lite svårt att nå in i den egna organisationen med information om vad som görs. Om de som arbetar inom Region Gävleborg, vet vad projektet och Carina sysslar med? Personligen tror jag att vi behöver arbeta vidare med det interna samarbetet. Vi har ju funktioner som hänger ihop med de här frågorna. Carina och jag har talat om att vi kanske skulle behöva skapa en intern fokusgrupp eller något liknande. Att vi kopplar ihop flera som både direkt och indirekt jobbar med de här frågorna. Exempelvis de som arbetar med bredband, vägar, livsmedelsfrågor och annat. Att man träffas över det här temat. Carina har många tankar och idéer kring detta. På det sättet får vi ju ett litet nätverk med landsbygdsanknytning”, säger Anki.

DEN POSITIVA EFFekten konstaterar även Kjell när han summerar sina tankar kring projektet. ”Jag instämmer med Anki. Det måste fortsätta. Om man ser att det görs ett sånt här arbete som är framgångsrikt och uppskattat på så många sätt, så skall man ju försöka bygga nästa steg på samma sätt. Och om man har en resurs och en person som drivit det här på ett så pass framgångsrikt sätt så fortsätter man ju så klart att arbeta med både personen och frågan. Carina har ju på ett föredömligt sätt samlat ihop den här kunskapen och informationen, mött människorna, lyssnat på dem och deras behov, kopplat ihop människor, företag och offentliga aktörer både lokalt och nationellt och fått det att fungera. Hon har sett människorna bakom statistik, postnummer, funktioner, utmaningar och lyft fram dem. Bland annat i det här magasinet. Det arbete hon har gjort har verkligen gjort skillnad och det är inspirerande och roligt att se att såväl Post- och telestyrelsen som Tillväxtverket och Sveriges Paketombud – alla är på hugget och är stolta och delaktiga över det arbete som gjorts. Arbetet är ju uppmärksammat på

nationell nivå och jag har också fått signaler att man vill ta det här ännu längre. Ett exempel att exportera kanske? Det har varit mycket intresse och stöttning från både Post- och telestyrelsen och Tillväxtverket. De kommer ju inte att släppa det här, och då vore det ju korkat om vi gjorde det”, säger Kjell med ett skratt.

”Därför är det givet att vi måste hålla i det och fortsätta arbetet i den här andan. Sedan har vi inte alla detaljer på plats ännu, hur det ska se ut, men det arbetar vi vidare med framåt. Det är ju delar i det här som varit finansierat med projektmedel och som framåt kommer att behöva fördelas och finansieras på annat sätt. Då får man ju titta på hur det ska se ut och lösa det. Men det här är viktigt.” Vi frågar oss också vilken som kan vara den största utmaningen inför framtiden. Anki säger att hon personligen tror att butikerna är en nyckelfaktor. ”Man ser ju hur hårt de sliter, hur lite semester de kan ta ut och hur tufft det är med lönsamhet. Så jag tycker det är oerhört prioriterat med de stödmöjligheter vi har till kommersiell service och att vi kan ge stöd direkt till handlarna. Vi har ju räddat butiker som stått vid ruinens brant. Utmaningen är ju att kunna hålla i det och försöka skapa bättre lönsamhet, bland annat genom en utvecklad service kopplat till butikerna, men även på andra sätt. Det borde ju gå. De är ju mycket medvetna om den hjälp de fått också så oerhört tacksamma för den hjälp de får. Det bygger ju också på att det bor människor på landsbygden. Det ena förutsätter ju det andra. Vi vet ju att under Coronakrisens början blev det ju ett uppsving för de lokala handlarna. Det var ju många som inte lämnade byn och till stor del är det väl så fortfarande även om cirkulärna vidgats en del med tiden. När människor inte beger sig till de mer centrala delarna av samhällena för att arbeta så handlar man också mer lokalt. Kan man få människor som bor på landsbygden att till viss del fortsätta med det köpbeteendet gynnas ju lanthandlarna mycket av det.

I kombination med en utökad service, att butikerna får bli paketombud och så vidare, så skulle det vara möjligt att nå en bättre lönsamhet, vilket i sin tur skulle påverka både utbudet och tillgången positivt.

OM KOMMUNERNA KAN fortsätta att bygga ut sina servicepunkter så tror jag att det skulle bidra väldigt positivt till framtiden. Det blir ju också en mötesplats i bygden. Där man kan dra nytta av de förutsättningar man har på landet, av att vara nära varandra, träffas och samverka på olika sätt. Om man fortsätter med det och även utökar servicen så tror jag att det kan vara en framgångsfaktor.”, säger Anki. Kjell fyller i med sina tankar om framtiden och drömscenariot framåt i frågan.

”Min önskan är ju att vi skall kunna fortsätta leva på landsbygden, det kräver att det

finns tillgång till en viss nivå av service. Det är ändå rätt basala saker som förväntas finnas och som inte på något sätt är en omöjlighet. Jag tror att om vi kan säkerställa att det finns, fortsätter att finnas och även utvecklas så har vi kommit ganska långt.”

Tiden börjar lida mot sitt slut och jag känner att jag fått svar på mina frågor och funderingar. Kjell Norman sammanfattar sin upplevelse av att vara en del av detta projekt, om så lite från sidan:

”Det som är allra roligast med just det här projektet och Carinas arbete är att det är så oerhört positivt och uppmärksammat. Att allt och alla runt projektet är så engagerade, nöjda och positiva och att även resultaten är så goda. Det känns fantastiskt att ta del av. Det är ju jätteroligt när projekt är- och slutar på det här positiva sättet. Det i sig är en framgångsfaktor, vars utveckling jag ser fram emot att följa.” ■

» Det blir ju också en mötesplats i bygden.«

» *Butiken motsvarar
alla mina
förväntningar och mer.
Den är liten,
välsorterad och fin.*«

ÅMOT

En bygd när den är som bäst

Landsvägen slingar sig genom det vackra landskapet. Vidsträckta åkrar och skogar bryts upp av snötäckta grusvägar och frusna vattendrag. Vi passerar stora gårdar och mindre hus, hästhagar och en bilverkstad. Ett rött gammalt hus med höga välvda fönster, som ser ut att kunna vara ett äldre kapell eller bönehus av något slag stoltserar alldeles vid vägkanten när vi glider upp för en liten backe. Någon verkar bo där idag. Smålampor och gardiner syns bakom de spröjsade fönstren och en snötäckt gungställning skymtar i trädgården. Det slår mig att jag inte sett ett enda ödehus på vägen från Ockelbo. Det känns fint.

Jag blickar ut över ett landskap jag är van att betrakta. Trots temperatur och årstid och det faktum att det är en helt ny trakt, känns det hemma på ett varmt och tryggt sätt.

Vi svänger av från stora vägen mitt i byn mot dess centrum med butik och drivmedelsstation.

Två pampiga gula mangårdsbyggnader tornar upp sig mot det vintervita, den före detta herrgården och det stora skogsbolagets kontor. Vi åker ner för en brant backe, korsar Tes-teboån vid Hamnardammen där två åar möts. Platsen som gett byn dess namn Åmot. Vi parkerar utanför navet i byn. Den lokala livsmedelsbutiken Tempo.

Den rödmålade fasaden har många skyltar som vittnar om att den lilla butiken är mycket mer än en lokal matvarubu-

tik. Servicepunkt, ombud för Svenska spel, ombud för både Apotek och Systembolag och även utlämningsställe för paket genom DHL. Man kan också köpa fiskekort här.

Jag stannar till vid den stora anslagstavlan, precis innanför dörrarna till butiken. Jag tänker att jag står rakt framför min egen dröm och vision om landsbygden. Det som fått mig att själv välja att bo och verka på landet. Känslan, närheten, samhörigheten, engagemanget i det lilla. Hela tavlan är täckt av lappar. Någon vill köpa eller hyra hus ... med eller utan renoveringsbehov. En annan vill informera om renoveringarna som pågår i den gamla skolan. Det erbjuds både skivstångsträning, hundpassning, städning och fönsterputs.

BUTIKEN I SIG motsvarar alla mina förväntningar och mer. Den är liten, välsorterad och fin. Buketter med tulpaner i alla färger står vid kassan och påminner om att våren är i antågande. Utbudet är stort trots den begränsade ytan. I den charmiga lilla fikahörnan bjuds det på kaffe och kakor och lite längre in i butiken finns en sittgrupp för barnen med pennor, papper och några leksaker. Fantasisfulla och färgsprakande teckningar sitter uppsatta kring det lilla bordet. Butiken är en naturlig mötesplats för byns alla invånare i alla olika åldrar. Den erbjuder dessutom både turistinformation, Wifi och möjligheter att scanna och skriva ut.

JAG SMÅPRATAR MED personalen i butiken. De berättar att de är tre heltidsanställda som delar på ansvaret. De lägger ner mycket tid och omsorg i butiken och är måna om att hålla den fin och uppdaterad på alla sätt. Det finns alltid varierande och bra erbjudanden till kunderna och gott om ekologiska och lokalproducerade varor på hyllorna. Just nu målas delar av butiken om och nya hyllor sätts upp. Personalen berättar att det också tillverkas smörgåsar, semlor och smörgåstårter i egen regi och att de lägger in egen sill. Jag frågar dem vad de tror att det betyder för människorna i byn att butiken finns och hur de tror att det skulle bli om den försvann.

”Den betyder jättemycket. Vi känner ju alla våra kunder väl, eftersom vi träffar många av dem flera gånger i veckan”, berättar en av de anställda och fortsätter. ”Vi får en direkt respons på det mesta som händer, både i byn och butiken. Butiken är en förutsättning för många att kunna bo kvar här.

återinvesteras vinsten tillbaka in i verksamheten.”

Det här med utkörningar av varor och hämtning av kunder till butiken har stannat kvar i mig med värme. Jag frågar Kenneth och han berättar vidare. ”Varje torsdag hämtas de kunder som har svårt att ta sig till butiken men som ändå vill titta, välja, känna och dofta när de handlar. Det blir en social aktivitet för många och ett roligt avbrott i vardagen. De passar kanske på att ta en kopp kaffe i butiken, prata lite med grannar och personalen och köper en trisslott. De som av olika anledningar inte kan åka till butiken får sina varor hemkörda. Det är färre än tio personer det gäller, och vi i föreningen har ett rullande schema där vi turas om att köra ut varor och/eller hämta kunder hit. Det är bara roligt. Vissa kunder ser fram emot detta hela veckan. Och när man ser hur mycket det betyder för de bybor som hämtas känns det fantastiskt att kunna erbjuda detta”, berättar Kenneth och

» *Vi känner ju alla våra kunder väl.* «

Många skulle inte ha möjlighet till det om butiken inte fanns. Det finns flera som inte har möjlighet att ta sig de två milerna till Ockelbo för att handla men som enkelt kan komma hit. Och kan de inte det så erbjuder vi ju både hemkörning av varorna, för de som vill och önskar, samt hämtning av kunder hit till butiken för de som hellre vill det.”

Jag blir alldeles varm i hjärtat och tänker på min egen barndom när det fanns en stor rullande butik i form av lastbilen ”Pelles Livs” som kom till vår by på tisdagarna. Jag minns hur min granne Anna som var närmare 100 år stod och väntade vid infarten till sitt hus och hur Pelle hjälpte henne fram och upp i lastbilen så att hon kunde handla sina varor. Sedan bar han kassarna till hennes hus i den vänstra handen, medan han stöttade Anna hem med den högra.

Kenneth Norén, som är ledamot i styrelsen i den ekonomiska förening som äger Tempo i Åmot, kommer in butiken. Vi slår oss ner i det lilla fikarummet längst in i butiken. Kaffet puttrar och jag kikar nyfiket på de fina flygfoton över bygden som hänger på väggen.

”Det är ju ett rätt unikt koncept med vår butik, eftersom det är ”byns egna” ekonomiska förening, Åmotsbruks Handel Ekonomisk förening, som driver den och har bedrivit handeln i bygden i över 90 år”, berättar Kenneth. ”Inledningsvis var det en kooperativ handelsförening, Åmots Kooperativa Handelsförening, som drev handeln och butiken var fram till 2012 en Konsumbutik med god återbäring till sina medlemmar. Ibland den högsta i landet. Idag drivs butiken inom Tempokedjan och istället för återbäring till medlemmarna

tillägger, ”Det är ju möjligt mycket tack vare hemsändningsbidraget som finns.”

CARINA FÖRKLARAR FÖR mig att det finns ett särskilt hemsändningsbidrag per person och vecka som butiken kan få för att de kör hem livsmedel eller hämtar kunder som inte har möjlighet att själva ta sig till affären för att handla.

”Det är ett stöd som funnits ända sedan 1980”, säger Carina och jag börjar fundera på att landsbygden faktiskt varit föregångare och pionjärer när det gäller de moderna lösningar av hemkörning, som idag finns i storstäderna. Mathem och allt vad de heter.

Vi småpratar om de många fördelarna med att bo på en mindre ort. Kenneth kommer ursprungligen från Lappland men kärleken förde honom hit till Åmotsbygden för ett tiotal år sedan. Han är mycket engagerad i bygden och upplever att han delar engagemanget för byn med många Åmotsbor. ”Man ser ju bara på hur många aktiva föreningar som finns här. Förutom den ekonomiska föreningen vi tidigare nämnt finns ju ett tiotal andra aktiva föreningar inom allt från fiske till skidor och jakt samt en bygdeförening. Det är sådant som håller en bygd levande.”

Jag håller med. Och när vi druckit upp vårt kaffe och ätit några kakor, åker jag från Åmot med varmt hjärta. Glad för att ha fått möjligheten att göra ett nedslag i vardagen just där. ■

Livskvalitet I VARDAGEN

Möjligheten med hemsändning kan verkligen förgylla vardagen för många som själva inte har möjlighet att ta sig till en butik för att handla. I Åmot finns även erbjudandet att bli hämtad i sin bostad och körd till och från butiken för att själv kunna handla.

Här har vi skapat en fiktiv liten berättelse om Asta, utifrån de fina historier och upplevelser vi fått ta del av genom besökare och personal i de olika butikerna.

Asta står klar i hallen sedan en halvtimme. Hon kikar sig i spegeln. Den nya scarfen hon beställde från Ellos passar bra till dunkappan som hennes dotter köpte till henne i höstas. Trist att hon inte kan beställa mer på postorder. Hon gillar det. Det har hon alltid gjort. Den tjocka katalogen med färger och sommarbilder som dimper ner i brevlådan och får henne att drömma sig bort för en stund.

Men nu för tiden är det ju så krångligt att få hem de flesta av paketen. På Tempo kan hon bara hämta ut vissa. Hon vet inte riktigt vilka. Tempo får visst inte bli sänt där ombud för alla leverantörer. Hade alla kommit dit hade hon ju kunnat hämta dem på torsdagarna. Sist hade hon varit tvungen att be grannen Lena att hämta hennes paket inne i Ockelbo. Hon ville inte besvära henne igen. Så det får vara.

Hon är glad för scarfen i alla fall. Och att hon valde den cerisemönstrade. Det piggar upp med lite färg. Hon sätter sig på stolen och tar på skorna. Det verkar kallt idag. Det får bli de tjocka handskarna. Hon sätter på sig mössan försiktigt. Hon vill ju inte platta till håret för mycket nu när det är nytvättat. Just ja... lite hårspray måste hon också komma ihåg att köpa. Den är nästan slut. Hon tar upp inköpslistan och en penna ur handväskan.

Få se nu...Mjölk, kaffe, bröd, ost, sylt, fil och allt det vanliga. Hon skriver dit hårspray. Och after eight. Hon har alltid gillat att ta en liten chokladbit till kaffet på efter-

middagen. Handstilen är inte så fin längre. Hon skriver ju inte så ofta. Handen darrar lite. Längst ner på lappen har hon skrivit lottoraden. Hon brukar passa på att lämna in den på torsdagarna. Hon har tagit siffrorna ur alla barnens födelsedagar som vanligt. Egentligen skulle hon nog kunna ha en sådan där stående rad. Men hon gillar att skriva deras nummer. Och hon byter ju siffror ibland.

Hon tänker på helgen. Så roligt det ska bli att Gunnel kommer. De ses inte så ofta nu för tiden. Det var annorlunda när de fortfarande jobbade och var chefer på varsin avdelning på Stora Enso. Det är svårt när ingen av dem längre kör bil. Men nu kunde Gunnels son skjutsa och hämta henne. De ska äta lunch. Prata minnen och titta på lite gamla kort. Asta har beställt en flaska sherry från Systembolaget som hon ska hämta ut på Tempo i Åmotsbruk. Gunnel gillar sherry.

Asta hoppas att Anita är med idag. Det var ett tag sedan nu. Hon har tydligen varit lite krasslig så de har kört hem matvarorna till henne. Det känns skönt att veta att den möjligheten finns även för henne själv, om hon skulle bli krasslig. Asta tänker att det säkert bara varit något tillfälligt med Anita. Hon är ju så pigg för sin ålder.

De brukar alltid sätta sig en stund och ta en kopp kaffe i butiken när de är klara. Det är så trevligt att hinna prata lite. Och sist hade butiken bjudit på några jättegoda kakor. Ibland gör de smörgåstårter, semlor och annat gott där. Det börjar ju närma sig semmeltider, så det kanske

Bilden är lånad till denna berättelse.

finns? Då tänker hon att hon skall köpa sig en semla. Unna sig. Tulpaner vore trevligt också. En bukett vår att ha på bordet.

Det tutar på gårdsplanen. Asta hoppar till fastän hon väntat i över en halvtimme. Hon kikar ut bakom gardinen. Det är Bosse som kör idag. Han kör lugnt och bra. Hon ser att Bertil sitter i framsätet. Men ingen Anita. Hon låser dörren och lägger nyckeln i handväskan. Honung måste hon komma ihåg också. Det står inte på lappen. ■

*» Och sist hade butiken
bjudit på några jättegoda
kakor. «*

SNABBA FRÅGOR

TILL ERIKA HOLMGREN, TILLVÄXTVERKET

VARFÖR FINNS FRÅGAN OM REGIONAL SERVICE PÅ TILLVÄXTVERKET? VAD ÄR ERT UPPDRAG?

Tillväxtverket har sedan 2009 haft i uppdrag att stödja länen i genomförandet av de regionala serviceprogrammen (RSP). I uppdraget ingår även att årligen rapportera om det regionala arbetet till Näringsdepartementet.

I genomförandet av de regionala serviceprogrammen har det blivit tydligt att en regional strategisk processledning är av stor betydelse för att skapa delaktighet och engagemang bland länets kommuner i servicearbetet. Kommunernas medverkan och engagemang är dessutom avgörande för att skapa långsiktighet i det servicearbete som genomförs lokalt utifrån privata och ideella initiativ.

VAD VILL NI ÅSTADKOMMA MED DESSA PROJEKT?

Under 2016 tillfördes projektmedel via landsbygdsprogrammet där länen kunde söka medel för att förstärka det regionala servicearbetet. 16 regioner har sökt och beviljats projektmedel.

Av Tillväxtverkets arbete med att stötta och följa upp det regionala servicearbetet framgår det dock även att det saknas tillräckliga metoder, kunskap och resurser för att aktivt kunna arbeta med regional strategisk processledning. Det saknas på många håll delaktighet och engagemang från kommuner i servicearbetet vilket i sin tur påverkar långsiktigheten i de servicearbeten som genomförs lokalt. På många håll runt om i landet förses bygder med den senaste generationens bredband, fast eller mobilt. För att kunna ta tillvara på denna resurs behöver också kunskap om digitaliseringens möjligheter utvecklas i samma utsträckning.

HUR SER DU PÅ DET ARBETE SOM SKER OCH HAR SKETT I GÄVLEBORGS LÄN? SÄRSKILJER SIG GÄVLEBORGS LÄN FRÅN DE ANDRA LÄNEN PÅ NÅGOT SÄTT?

Servicearbetet i Gävleborg har kommit igång bra och deras styrka är samverkan på flera nivåer och med många aktörer. Arbetet behöver stärkas ytterligare inom Region Gävleborg

och kopplas till andra strategier för att bli långsiktigt. Det arbetet har inletts genom att servicefrågorna bland annat finns med i arbetet med den regionala utvecklingsstrategin (RUS).

VAD ANSER DU ÄR DET VIKTIGASTE SOM PROJEKTET LETT TILL?

Projektet har skapat förutsättningar för flernivåsamverkan genom att arbeta med kommunerna och deras serviceplaner. Kontinuerliga kontakter har funnits med butikerna i regionen som är strategiskt viktiga. Ett serviceråd har byggts upp och kommer förhoppningsvis att finnas kvar även efter projektets slut.

VAD VAR ERA FÖRHOPNINGAR OCH FÖRVÄNTNINGAR NÄR PROJEKTET STARTADE?

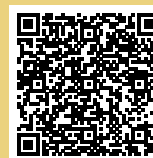
Målet med utlysningen var att stärka det strategiska arbetet på regional och kommunal nivå och därmed bidra till att utveckla den lokala servicen.

På sikt ska detta leda till att förbättra livsmiljön och förutsättningarna att verka, bo och vistas i gles- och landsbygder för företag befolkning och besökare.

DET ÄR JU FLERA LÄN SOM HAFT LIKNANDE PROJEKT. VAD SER DU FÖR EFFEKT I LANDET?

Det är för tidigt att uttala sig om effekterna men det vi kan säga är att projekten har bidragit till att skapa metoder, kunskap och resurser för att aktivt kunna arbeta med regional strategisk processledning i arbetet med RSP. ■

Följ QR-koden för att se exempel på pågående och avslutade projekt i hela Sverige.

» *Utan service - inga företag*
Utan företag - ingen service. «

”MAN vill ju bo DÄR MAN VILL BO”

Svågadalen - de sju byarnas bygd

Jag har aldrig varit i Svågadalen. Inte i Ängebo. Inte ens i Delsbo eller i närheten. Fast jag är både född, uppvuxen och numera återflyttad till Hälsingland. Det borde jag ha varit. Det är vackrare än många av de vykort jag sett. De senaste dagarna har ordet ”snösmocka” varit vanligt förekommande i såväl tidningar som folkmun och det är nog det ord som bäst beskriver den mängd snö som draperat de byar vi passerar i en gnistrande vinterskrud. Grenarna på träden hänger tunga och vidderna är vita och vidsträckta. Mindre hus och stora gårdar står stolta längs de smala vägarna, rätt långt ifrån varandra. Jag känner mig tacksam för att projektledare Carina Munter tagit mig med på denna tur. Vi parkerar vid Svågårdens. Jag får förklarat för mig att det är lite av Svågadalens nav och hjärta. En stor, faluröd träfastighet. Ett Folkets hus som verkar vara just folkets hus. Ett hus för folket som bor och verkar här.

Skola och förskola, idrottshall och aula, skolmatsal tillika en öppen restaurang för allmänheten, bibliotek, turistinformation, kyrka och konferenslokaler. Allt inrymt under ett och samma tak. Det finns även några lägenheter som hyrs ut i den bortre änden av huset. Gården firar 30 år i år och det uppmärksammas och firas på olika sätt under hela året.

Jag kikar i några av de turistbroschyrer och evenemangskalendrar som finns utanför receptionen. Filmkvällar och musikunderhållning samsas med barnaktiviteter och hantverksutställningar. Hälsinge- och radioprofilen Hasse Persson ska bjuda på berättarkväll där intervjuer av bybor ska berätta om hur Livet i byn var förr och Cirkus Cirkör ska komma på besök. Barnen utlovas tillfälle att få lära sig egna konster. Utbudet känns både levande och brett.

Den trevliga receptionisten, som fått höra anledningen till vårt besök, förser mig genast med användbar information om bygden. Cirka 450 människor bor i Svågadalen som består av sju mindre byar. Jag får veta att Svågadalen är den enda bygden i Sverige som har en egen nämnd i en kommun. Svå-

gadalsnämnden i Hudiksvalls kommun. Den har hand om byarnas äldreboende, förskola, skola och landsbygdsutveckling.

I Svågadalen finns både bensinmack och snabbbladsstolpe för elbilar, idrottsplats med utegym, en skjutbana och ett elljusspår. Hemtjänsten har sina lokaler på Svågårdens och ett trygghetsboende är planerat. Mitt i byn finns också en lanthandel med servicepunkt – ”Handlarn - Svågadalen” Det är just kring den butiken, mycket av Carinas och mitt besök kommer att kretsa.

Vi har bokat möte med Helmuth Klingenberg, en pensionerad man som under året deltagit i projektets fokusgrupp. Carina berättar att fokusgruppen, som ni kan läsa mer om i artikeln Med fokus på service, kom till just för att Magnus Brink som äger Handlarn Svågadalen, inte fick och fortfarande nekas att bli post- och paketombud. Uppagningsområdet anses för litet.

ATT INTE HA tillgång till ett ombud i byn får naturligtvis konsekvenser för alla människor som bor här. Men exakt vilka blir konsekvenserna? Och vad innebär det i vardagen och verkligheten för de människor som bor här?

Helmuth slår sig ner vid bordet i det lilla biblioteket på Svågårdens, där vi satt oss för att kunna prata lite ostört. Han är pigg i blicken. Engagerad och varm. Det visar sig att han, trots att han uppnått pensionsåldern är en väldigt modern och nytänkande människa när det kommer till såväl teknik och klimat- och miljöfrågor som idéer kring landsbygdsutveckling.

”Det är såklart individuellt exakt vilka konsekvenser det får för varje enskild person, men man kan ju se generella följder som blir snarlika för oss alla”, säger Helmuth och hänvisar till problemen som uppstår när det inte finns tillgång till ett post- och paketombud i Svågadalen. ”Framför allt innebär det ju ett stort logistiskt problem. Många av paketen kommer exempelvis till Friggesund, drygt två mil från där jag bor, dit jag då måste åka för att hämta ut dem. Har jag då inga andra

ärenden till Friggesund måste jag åka de drygt fyra milen fram och tillbaka enkom för att hämta mitt paket, med allt vad det innebär av miljöpåverkan och tidsbortfall. Sedan kommer nästa paket, någon dag senare, till Ljusdal eftersom det distribueras av ett annat fraktbolag. Då måste jag åka nästan samma sträcka åt andra hållet för att hämta det.”

Helmuth suckar och jag hinner föreställa mig hur 450 potentiella pakethämtare från Svågadalen far kors och tvärs på småvägarna mellan Ångebo, Friggesund, Ljusdal och Delsbo om dagarna enkom för att hämta paket. Jag fantiserar vidare om hur motsvarande scenario skulle se ut i Stockholm... Om boende i innerstaden, exempelvis på Södermalm, skulle behöva åka till Sollentuna eller Täby för att hämta ut ett paket den ena dagen för att nästa dag behöva bege sig till Haninge eller Vällingby för att hämta ut ett annat. Folk skulle bli galna. Jag tänker att det kanske är just det som krävs för att de som bestämmer reglerna för vilka som får bli ombud i Sverige ska förstå.

”Om alla paket istället kunde komma hit till Handlarn Svågadalen, oavsett fraktbolag, skulle vi alla som bor här, med lätthet, kunna hämta dem på bara några minuter. Det skulle verkligen göra skillnad. Både för oss människor som bor här och också för miljön”, säger Helmuth.

Helmut Klingenberg

Själv har han och hans fru valt att flytta från Nynäshamnstrakten till landsbygden och Svågada len för att kunna leva ett liv närmare naturen. Han berättar att de bor i ett hus som bland annat är helt självförsörjande på el. Genom egna solceller och en liten vindsnurra på tomten driver de huset. De har inget kylskåp utan en jordkällare, de eldar i en vedspis som värmer hela huset. "Allt har byggts miljövänligt och lokalt så långt det varit möjligt", säger Helmuth stolt. Det finns ett tydligt miljötänk och en stor medvetenhet bakom alla deras val och levnadssätt. Ett tank han önskar även kunde genomsyra andra val exempelvis när det gäller service och logistik. "Men där finns tyvärr inga sådana valmöjligheter idag", säger Helmuth. "Vi är beroende av lagar och förordningar, fraktbolagens val och framför allt det styrande ekonomiska fokus som finns."

ÅTERIGEN FASTNAR JAG i frågan: Hur kan det enkla, självklara som Helmuth talar om, vara så svårt att genomföra i praktiken när det gäller att få bli ombud? Vad beror det på? Jag vänder mig till Carina med frågan.

"Jag tror tyvärr att väldigt mycket har med de lagar och förordningar som finns att göra, precis som Helmuth säger", svarar Carina och fortsätter. "De måste ses över och anpassas efter de behov, förutsättningar och även de geografiska avstånd som finns i verkligheten. Idag följer man bland annat postnummer och uppskattade avstånd via någon "fågelväg" som inte ens finns eller är körbar. Men ser inte till de faktiska geografiska faktorerna. Därför kan det se ut

som att det inte är så långt till närmsta ombud i Friggessund om du bor i exempelvis Ångebo. Problemet är att du kan ha samma postnummer men bo i Brännås

som ligger elva kilometer från Ångebo åt det andra hållet. Det innebär att du har 11 kilometer plus 17 kilometer till närmsta ombud. Det är det som blir så fel", säger Carina. "Det är bland annat det vi försöker synliggöra med vår fokusgrupp." Helmuth fyller i. "Det är också viktigt att vi som väljer att bo på landsbygden, inte tvingas acceptera en sämre service än de som bor i större tätorter. Och att man på en högre nivå, är lyhörd för lösningar som vi som bor här själva skapar och föreslår som ger en bra tillgång till service för oss. Man vill ju bo där man vill bo och vi ska alla ha samma tillgång till service", säger han.

Carina nickar instämmande och tillägger "Jag tror också att de behov och lösningar som vi föreslår och synliggör både i det här projektet Stärkt regional serviceutveckling och i det "systerprojekt" som Sveriges paketombud driver just nu, på sikt kan få många fler positiva ringar på vattnet. Även företagare som verkar här skulle gynnas av att servicen var bättre anpassad eller av att vara med och utveckla lösningarna".

Carina återkommer till exemplet med SNX Logistic AB. De har ju skapat en bättre tillgång till service för alla boende här, och för alla företag som på olika sätt nyttjar leveranser, samtidigt som de skapat lönsamhet i sitt företag och stora miljömässiga förbättringar. Det är ett fantastiskt exempel", säger Carina förtjust.

HELMUTH FYLLER I: "Och på tal om positiva följder. En utökad service hos handlarn leder ju till fler återkommande besökare i butiken vilket i sin tur innebär fler möjligheter till samvaro och samverkan för oss som bor här. Man ses på ett naturligt sätt när man åker förbi för att hämta sitt paket, kanske handlar man lite extra när man ändå är där. Man tar en kopp kaffe med en granne och löser några andra problem eller utmaningar av bara farten." Helmuth skrattar och både

Carina och jag nickar instämmande. För är det något vi fått med oss när det gäller vikten av en fullgod servicepunkt i ett litet samhälle så är det just de ökade möjligheterna till mer gemenskap, samverkan och lokalt engagemang. Det blir en naturlig mötesplats där gynnsamma idéer tar fart.

Vi stannar en stund vid det omtalade Ljusdalsexemplet med SNX Logistic AB som blivit något av en ledstjärna för effektiva logistik- och transportlösningar för landsbyg-

» *Det känns bra att kunna erbjuda flera goda servicemöjligheter i butiken. Att allt blir samlat på ett ställe.* <<

der i hela Sverige. Carina berättar. "För Svågadalen såväl som Ramsjö och Los har ju SNX Logistic ABs lösning bland annat inneburit att färskvaror kan köras till lanthandlarna i bygderna flera dagar i veckan mot tidigare då det endast gick ett fåtal leveranser till butikerna med långa mellanrum. För just Svågadalen innebär det bland annat att Magnus Brink ägaren till Handlarn Svågadalen kan stoltsera med ett jättefint utbud i sin butik", säger Carina.

"Det är ju tack vare att SNX Logistics AB löst transporterna som vi även kan få varor från lokala producenter till butiken",

han kör blir totalt cirka tjugo mil. För detta erhåller butiken ett hemsändningsbidrag som beräknas per hushåll och vecka.

Förutom dessa rundor kör Magnus också de knappa två mil till Friggesund varje vardag för att hämta kvällstidningarna till butiken. "Man måste ju ha kvällstidningar i en butik. Då är det bara att köra", skrattar Magnus tillägger, "Men väldigt ofta ringer faktiskt kunder som passerar Friggesund och frågar om de ska ta med tidningarna. Det är helt fantastiskt!" Magnus berättar att tidningarna, märkligt nog, däremot körs ut till butiken på lördagar och söndagar (Magnus har inte

söndagsöppet), efter något gammalt avtal som hans mamma ingått på den tiden hon drev den.

Förutom att ha ett fint sortiment med många lokala varor i butiken är Magnus också ombud för apotek, systembolag, ATG och Svenska spel. "Det känns bra att kunna erbjuda flera goda servicemöjligheter i butiken. Att allt blir samlat på ett ställe. Om vi bara fick bli paketombud också skulle många människor i trakten kunna fixa det mesta hos oss", säger Magnus innan han avslutar samtalet för att leverera varor till en kund.

I biblioteket på Svågagården förundras och förfasas vi en stund över kvällstidningslogistiken och kommer in på det här med vikten av att handla lokalt. "Vi försöker handla allt vi kan lokalt. Börjar närmast och går utåt. Kan vi inte hitta det vi söker här

i Svågadalen, letar vi i Delsbo eller Ljusdal och vidare", säger Helmuth. Vi tycker att det är jätteviktigt att stötta de lokala handlarna. Allt från Handlarn här till bokhandeln i Ljusdal. Och även om det skulle vara någon krona billigare att beställa något motsvarade på nätet så lägger jag gärna några kronor extra för att de lokala butikerna ska kunna finnas kvar. Vi vill ju ha tillgången till dem. Då måste vi ju också ta vårt ansvar och gynna dem så att de har möjlighet att överleva. Det är ju vi som bor här som måste handla här." ■

säger Magnus Brink och håller upp en kopp kaffe." Alla våra kunder efterfrågar exempelvis Dellenmejeriets produkter. Och tack vare att transporterna fungerar kan jag ta in alla deras produkter till butiken. Det är samma med Delsbo charkuterier."

Två gånger i veckan kör Magnus hem varor till de kunder som inte själva har möjlighet att ta sig till butiken. "Kunderna ringer in sina beställningar och jag kör hem varorna till dem", säger Magnus glatt. Han berättar att det rör sig om mellan tjugo och tjugofem hushåll per gång och att rundan

MED FOKUS PÅ SERVICE

En av de viktigaste och största aktiviteterna som Carina Munter arbetat med i det här projektet är de sk Fokusgrupperna, eller "Vikten av närhet till ett paketombud". Carina och jag är på väg upp till Svågadalen för att träffa Helmuth Klingenberg, som var en av deltagarna i den ena fokusgruppen. Jag ber Carina att förklara lite hur denna aktivitet kom till? Varför det blev just i Svågadalen och Åmot? Hur deltagarna valdes ut? Klara ut begreppen lite helt enkelt...

"Fokusgrupperna kom egentligen också till från två håll... precis som många andra delar i det här projektet... eller till och med tre...", börjar Carina. "Både Handlarn i Svågadalen och Tempo i Åmot hade fått nej till att bli post- och paketombud. Ingen förstod egentligen inte varför eftersom den motivering de fått inte överensstämde med de verkliga förutsättningarna butikerna hade. Det var både förvånande och upprörande. Något jag och flera av de andra inblandade aktörerna ville gå till botten med", säger Carina.

"Samtidigt hade jag en längre tid varit sugen på att 'på riktigt' samla in kunskap om vilka behov som faktiskt finns av service på landsbygden ur ett individperspektiv. Något jag hade diskuterat med Pär Lindberg på Post- och telestyrelsen under den omtalade Landsbygdsriksdagen 2018. Jag förstod i samtalet med honom, att det även fanns intresse att ta reda på det från deras håll. Den tredje anledningen till att arbetet kom att ta just den form det gjorde var att jag vid tillfället hade en personlig tränare i jämställdhet på Region Gävleborg.

Vi på Region Gävleborg skulle bli bättre på att se våra arbeten och projekt ur ett inkluderande, socialt hållbart och mer jämställt perspektiv och resurser hade tillsatts för det. Det var superspännande.

SYFTET MED AKTIVITETEN var att samla kunskap om behovet av ett paketombud och därmed ha tillgång till ett bättre kunskapsunderlag för fortsatt arbete med ombudstjänster på landsbygden. Anledningen att vi valde ut just Svågadalen och Åmot som bygder för fokusgruppernas arbete, var ju för att de aktuella butikerna där inte fick bli paketombud. Och där var ju den stora frågan... Varför inte?"

Carina tar en klunk av det kalla kaffet och fortsätter. "Vi hade identifierat ett "problem" som var gemensamt för de båda butikerna. Det var att man från Postnord utgick ifrån postnummerområden som underlag för att bli paketombud, vilket i verkligheten blev oerhört missvisande. De aktuella butikerna hade ett kundunderlag där vissa delar av upptagningsområdena låg utanför postnummerområdet och andra delar låg på "andra sidan" den större ort där nuvarande paketombud fanns. Men nu ville vi gräva ännu lite djupare och se vad varje individ stod inför för utmaningar och möjligheter när det gällde behoven av service på nära håll."

Carina fortsätter att berätta om aktiviteten. "Vi samlade individer på (eller med nära koppling till) orten i samverkan med ortens handlare. Handlarna är ju oftast de som känner till ortsborna allra bäst eftersom de träffar dem ofta och relationen oftast blir väldigt personlig på mindre orter. Butikerna

som ingick i fokusgrupperna är, förutom att vara just butiker på orten som också har drivmedel, även servicepunkter till kommunen samt ombud för Apoteket, Systembolaget och Svenska Spel. Därtill utför butikerna hemsändning av dagligvaror. Det som skiljer butikerna åt är att Åmot, förutom hemsändning, även erbjuder hämtning av sina kunder till butiken en gång i veckan, medan Handlarn i Svågadalen kör ut varor till kunderna två gånger i veckan.

VID BÅDA FOKUSGRUPPERNA bjöds även representanter från kommunen in. Vi utgick ifrån frågan "Hur får vi goda underlag, med ett socialt hållbarhetsperspektiv, att använda i vårt arbete för att säkra framtida nära service gällande paketombud på orten?"

Med sina olikheter fick dessa individer representera några av de grupper som finns på orterna. Vi hade exempelvis en nyanländ småbarnsfamilj där mamman gick på SFI, barnen i förskola och skola och pappan arbetade som mekaniker. En sjuttonårig tjej som gick på gymnasiet och även var delaktig i ortens förening. En äldre man – 83 år med nedsatt syn – och hörsel samt svårigheter att gå. En ensamstående man med två barn som pendlar till arbetet på större ort. Samt en utrikesfödd kvinna – 46 år. Företagare som driver en webshop. Det var en salig blandning ... Tänk att vi fick ihop dem på de här små orterna", konstaterar Carina glatt och fortsätter.

"Vi som ansvarade och genomförde träffarna med fokusgrupperna hade tre olika roller.

Jag var ansvarig, som företrädare för Region Gävleborg med ansvar för det regionala serviceprogrammet. Handlaren på orten tog ansvaret över att sätta samman grupperna och bjuda

in dem till våra träffar. Min personlig tränare i jämställdhet – Maria Sundman ledde gruppdialogerna och övningarna.

ÄVEN ARBETET DELADES in i tre delar. Den första delen kartlade vilka behov som fanns i bygden gällande service. Under den andra delen analyserade vilka framtida möjligheter som kunde skapas för individer i bygden om det fanns ett paketombud. Och i den tredje delen handlade det om vilka lösningarna kan vara för att kunna få ett lokalt paketombud. Jag skall erkänna såhär i efterhand att jag var lite nervös när vi började. Jag tänkte "tänk om alla sitter tysta och vi inte får ett enda förslag eller uppslag att arbeta med", skrattar Carina. "Men det hade jag verkligen inte behövt oroa mig för. När arbetet drog igång var det med ett engagemang en kreativitet och en idériedom jag inte alls hade förväntat mig eller var beredd på. Jag hade ju hoppats ... men jag måste säga att Fokusgrupperna överträffade alla mina förväntningar", säger Carina och slår ut med armarna. "Väggarna klistrades fulla av post-it-lappar och det kom så många fantastiska idéer, konkreta förslag och nya tankesätt att jag blev helt berörd. Det var en otrolig källa till information och framåtanda. Vi hade fullt sjö med att samla upp och konkretisera alla visioner och önskemål om framtiden. Arbetet med fokusgrupperna var framgångsrikt. "Vi lyckades identifiera behov, förslag på lösningar och nya idéer utifrån verklighet och individer på ett så pass omfattande och tillfredsställande sätt att Post- och telestyrelsen och andra nationella aktörer snart visade stort intresse för det vi gjorde. Arbetet med fokusgrupperna var verkligen värdefullt för hela projektet", avslutar Carina. ■

Eva Lindberg

MED RÖTTER & hjärta I LANDSBYGD

Det blir inga kramar idag, säger Eva Lindberg och slår ut med armarna som i en luftkram när hon tar emot oss på gården i Hälsingland. Som regionstyrelsens ordförande i Gävleborg har Eva mycket på sitt bord dessa dagar. Coronaviruset har kommit till Sverige och det är mycket som kastas om i hela vår värld. Mycket av ansvaret läggs ut på regionerna och ska organiseras. Men om det nu är pressat läge och många arbetstimmar så syns inte ett spår av det i Evas ansikte. Hon spricker upp i ett stort, varmt leende när vi kommer in i rummet.

Carina Munter och jag har bokat möte med Eva för att tala med henne om kommersiell service på landsbygden utifrån det projekt som Carina drivit sedan 2016. Men det är nästan oundvikligt att börja tala om något annat än coronakrisen och hur det påverkar oss alla.

”På bara några dagar gick det från att vara ett virus som pågått i ett annat land, någon annan

stans långt borta i världen till att bli världens största globala kris i modern tid”, säger Eva och fortsätter. “Det är allvar. Det blev allvar på väldigt kort tid och frågan är om vi vet hur omfattande och allvarligt läget faktiskt kommer att bli?”

Jag minns mitt första möte med Eva. Det var på SM-veckan för vintersport i Söderhamn för några år sedan. Jag var ansvarig för programmet på Region Gävleborgs scen och var därtill moderator på samma scen, från morgon till kväll hela veckan. Jag ska erkänna att jag vid den tidpunkten inte hade någon större insikt i vad Eva arbetade med mer än att hon var en politiker av något slag som hade någon betydande position i Region Gävleborg. För mig var Eva den som med ett stort, varmt leende och en färdig kanna kaffe mötte oss alla på morgonen när vi kom. Hon bar bord, fixade mackor och guidade turister med samma självklarhet som hon pratade från scenen och delade ut presenter till föreläsare och vinnare av tävlingar. Hon var på alla sätt en underbar teamkamrat när dagarna blev långa

och arbetstimmarna många.

Jag tänker mig att Region Gävleborg, som många andra viktiga aktörer i Sverige, i dessa arbetsamma, utmanande och på många sätt skrämmande tider av corona behöver just en stark teamkamrat och god ledare. Någon som med ett värmande ord, ett leende och kaffekannan i högsta hugg kan möta upp, motivera och hålla ihop de människor som tillsammans sliter och strävar för vår lilla del av världen, Gävleborg, i denna prövande tid.

Eva, Carina och jag har ramlat in på samtal om att hamna i karantän. Vi har sett det ske i några andra länder och risken finns ju att även vi i Sverige skulle kunna hamna där. Vi fantiserar om hur det skulle kunna komma att se ut om det hände just oss tre?

”Jag tänker på hur att jag nog skulle klara mig rätt bra om jag och särbon blev tvingade att isolera oss i karantän. Jag skulle packa bilen full och åka ut till hans bostad i obygdén”, säger Eva och funderar vidare. ”Det finns inte många människor där i närheten, och torpet kan klara sig utan både el och vatten eftersom den ”gamla delen” finns kvar. Det finns en hygglig uppkoppling där, medan telefonen fungerar så sådär...”

Jag brukar få ta på mig morgonrocken och storstövlar och gå ut till vägen om jag vill ringa”, skrattar hon. ”Och då känns det ju lite skönt att ingen bor i närheten.”

Vi rör oss mellan skratt och allvar och kommer via corona in på vikten av att servicen fungerar på landsbygden. Även när det inte är kris.

”Jag vet att det kan låta som en politisk floskel, men jag är verkligen besjälad av att man skall kunna bo och leva i hela landet, och i hela länet. Jag menar verkligen det!” säger Eva. ”För mig är det på riktigt. Det är så det måste vara.” Hon slår ut med armarna och talar intensivt och med engagemang i blicken. ”Tyvärr är det inte så idag. De flesta av oss som bor på landet är ganska rörliga. Vi pendlar till arbeten och annat och det är inte något större problem för merparten av oss. Vi kan även vara rörliga när det gäller vår tillgång till service. Men det är inte så för alla. Och valmöjligheten att bo och leva där man vill skall vara för alla. För att det ska vara möjligt behöver den mest basala servicen organiseras och samordnas på ett sätt som gör att den blir för alla.”

EVA SER MARKERAT bestämd ut innan hon lättar upp i ett skratt. ”Det är möjligt att man inte hittar något som är exakt för alla, jag är ju inte naiv så, men... så långt det bara är möjligt. Då måste man leta nya vägar. Och för att kunna leta nya vägar måste man våga testa och våga satsa. Jag som politiker vill satsa. För att det är viktigt. Jag vill att man ska ta reda på. Vad är möjligt?”

”Förutom att arbeta med servicefrågorna i projektform, blir det även viktigt att vi politiker visar vår riktning och inställning i de politiska uttalanden vi gör. Hur visar och markerar vi att vi vill satsa? Hur kommunicerar vi det utåt till allmänheten och även inåt i den egna organisationen?”

Eva rycker frågande på axlarna. ”Vi säger ju i Region Gävleborg att det ska vara möjligt att bo och leva i hela Gävle-

»Det här måste få en fortsättning i någon form. Det är bara så.«

borg. Hur kan vi visa att vi menar det? Vi som politiker måste ju inspirera våra tjänstemän att våga satsa utifrån det. Dels med de utvecklingsmedel vi har. Men också med våra egna verksamheter. Hur kan vi exempelvis stötta kommunerna i att bli ännu bättre i sina servicepunkter? Vad kan vi bidra med?”

Eva tar en snabb klunk av sitt kaffe. Jag tänker att det säkert hunnit bli kallt och grimaserar lite inombords medan jag låter min blick löpa runt i rummet. Några fler koppar med kallnat, bortglömt kaffe står på de olika borden. Jag tar det som ett gott tecken och känner igen mitt eget beteende. Det är precis så det brukar bli för mig när engagemanget tar överhanden. Man pratar så mycket att kaffet glöms bort.

Eva fortsätter. ”En del som jag tycker är spännande med det här projektet är ju att du Carina i ditt arbete har mött och upptäckt de här människorna bakom siffror, statistik, regler och förordningar och fått en känsla av att du vill berätta mer om dem och deras situation. Att människorna själva lockar till att beskrivas och berättas om. Att de inspirerar till att man vill fortsätta att utveckla det här med servicen på landsbygden. För dem. Det älskar jag. Det är den vägen det ska gå”, säger Eva och fortsätter.

”Då blir den här delen, med kommersiell service på landsbygden inte bara ord. Utan på riktigt. Och vi på Region Gävleborg har ett uppdrag att arbeta med lösningar på de här frågorna. Utifrån de människor som lever och verkar på landsbygden. Det är deras behov vi ska utgå ifrån. Då gäller det också att hitta behoven... och knöligheterna efter vägen. Och ta till oss dem. För mig blir exempelvis slutrapporten av det här projektet, inte bara en slutrapport med en rad lyckade projekt och påvisande av det som fungerar och fungerar väl utan även, och kanske i synnerhet, ett sätt för mig och andra att få syn på det som inte fungerar. Vad är det som trots att vi gör detta arbete inte fungerar? Och varför är det så?”

CARINA FYLLER I: ”I projektet synliggörs bland annat problemet med att många lanthandlare idag inte får bli paketombud, att olika leverantörer har olika leverantörssystem och leveransställen. Och hur oerhört krångligt det blir för människorna som bor på landsbygden när det inte finns en gemensam ombudsplattform för post- och paketleveranser.

Eva ser återigen bestämd ut när hon fortsätter på sitt tydliga sätt. ”Precis. Och då måste det gå att samordna servicen på ett sätt som gör att människorna som väljer att bo där kan

få den service de har rätt till. Man måste kunna hitta de lösningarna. Omöjligt finns inte! Det gäller bara att ringa in vad som fungerar och inte, och arbeta mot lösningarna. Hur går vi vidare? Det är ju tydligt att det är något som måste förändras. Du ska på ett smidigt sätt, kunna hämta din scarf ifrån Ellos, eller var du nu väljer att handla, på nära håll. Gärna samtidigt som du gör något annat, handlar dina livsmedel, tankar, spelar lotto, hämtar mediciner. Det måste gå att samordna.”

Vi har alla tre i rummet olika erfarenhet från att växa upp i landsbygd. Eva och jag som heltidsboende landsbygdsbarn och Carina som stadsbarn med sommarboende på landsbygden. Trots att våra uppväxter var i skilda tidsperioder har vi flera gemensamma minnesbilder. Eva minns sin uppväxt i den lilla byn Östanbo utanför Söderhamn på slutet av sextiotalet:

”När jag växte upp hade våra grannar inte körkort. Det var en familj där föräldrarna var i samma ålder som mina föräldrar och barnen i samma ålder som vi. De ringde och beställde sina livsmedel hos Alméns och fick kassen hemkörd till bron en gång i veckan. Till byn kom också drickabilen ena dagen och slaktarbilen en annan. Det var så det var. Sen kom Torsten på sin flakmoped med strömmingar, som han hade i en låda med is på flaket. Jag blir alldeles varm när jag tänker tillbaka.”

EVA SKRATTAR NÄR hon låter tankarna gå tillbaka till den egna uppväxten. ”Och lite kan man ju se tendens att det på många håll skulle vara önskvärt att ha det så även idag. Nu i coronatider inte minst, men även innan krisen, så fanns ju önskemål och behov om något liknande. Det var ju när jag var liten på mitten, slutet av sextiotalet, som det mesta av det här betendemönstret förändrades. När alla fick tillgång till bil. Då ville fler och fler åka till de större butikerna och ta del av ett större utbud. Det blev liksom en grej att åka och handla. Och när fler och fler började göra det så dog ju lanthandlarna ut och större samhällen växte fram med flera olika butiker på samma plats. Den utvecklingen vet vi ju, men nu är vi på väg åt det andra hållet igen. Det är okej att de stora butikerna som ligger mer centralt också finns - bara man också kan leverera lokalt. För de byar som ligger allra mest avlägset är det ju allra bäst om man kan ha en ”egen” butik som också kan erbjuda andra servicefunktioner. Samhällsekonomiskt kanske det är ’same, same, but different’, men för människorna är det

mycket bättre. Då tror jag att samhället och vi behöver stötta det. Vara med och skapa förutsättningar för lanthandlarna att bredda serviceutbudet och sedan se till att fler kan ta del av det utbudet.”

Carina flikar in. ”Det finns ju också en annan viktig aspekt i detta. Det är ju en stor trygghet att ha en lokal samlingsplats i byn. Människor har koll på varandra på ett positivt sätt. Ringer inte Asta på tisdagen och beställer sina varor som vanligt så ringer handlarn upp henne och kollar så att allt står rätt till och om hon vill ha något handlat och utkört.”

Vi konstaterar att vi alla tre har snarlika minnen och erfarenheter av att växa upp på landsbygd med såväl fiskmopeder, lantbrevbärare, hemsändning av olika slag som olika matbilar som körde till byarna. Vi noterar att vi som barn tagit del av flera olika fungerande exempel inom service på landsbygden och märker hur mycket det faktiskt har präglat oss. Kanske är det en gemensam nämnare som gjort vårt engagemang för servicen på landsbygden stort. När jag funderar en stund är det flera av dem jag träffat i det här projektet som bär på liknande historier.

”Kanske är det tack vare våra egna upplevelser i barndomen som vi som arbetar med detta orkar sträva för att servicen ska fungera. För att vi vet att det går”, skrattar Carina och fortsätter ”Tänk att kunna ha det så igen... med hemleveranser, slaktarbilar och andra matbilar. Bageri- och fiskmopeder, men på ett nytt sätt. Och att lagar, livsmedelsbestämmelser och förordningar av alla de slag, hänger med i utvecklingen och möjliggör detta. Det vore nåt.”

”Ja visst.” Eva hakar på med stor entusiasm. ”Att anpassa det gamla konceptet till modern tid utifrån de livsmedelslagstiftningar, förordningar och behov vi har idag. Det är klart att det går att lösa sånt. Det är det lilla problemet. Det är tanken om att det faktiskt är bra som måste lyftas.”

DET TALAS JU om att det finns en tendens som visar att ett ökat antal människor, likt mig själv, idag flyttar från städer till landsbygd. Jag undrar om det i sin tur skapar nya, andra behov av service. Jag vänder mig till Eva och förhör mig om hennes tankar kring det.

”Initialt är det ju väldigt positivt om det är så. Och som du säger så innebär det ju naturligtvis också att kraven på service ökar. Därför blir det ännu viktigare att hitta lösningar och samordningsmöjligheter i den frågan. En ökad inflyttning av exempelvis barnfamiljer skulle ju troligtvis innebära att behov av en annan typ av service, som bredband och tillgång till barnomsorg blir viktigare. Det är bland annat därför det är så viktigt att vi arbetar vidare med de här frågorna”, säger Eva och fortsätter.

”Jag ser den digitala utvecklingen som den absolut största utmaningen på landsbygden vid en ökad inflyttning av exempelvis barnfamiljer. De flesta behöver inte ha en buss som går ute vid vägen. Man åker i alla fall bil. Men däremot måste man vara uppkopplad. Många som väljer att flytta ut på landsbygd har ofta möjlighet att kunna arbeta lite hemifrån. Det är den kategorin vi ser mest. Den digitala utvecklingen är också nödvändig för många andra delar. Bland annat att

vi ska kunna vara närvarande som myndigheter, hälso- och sjukvården. Man måste kunna vara uppkopplad. Det är jätteviktigt. Det är också för att kunna lösa logistiska utmaningar. Just nu kanske det finns äldre personer som ringer för att få sin service, men det är ju en övergående fas. Om vi tittar på min generation, som snart blir sextio, så är ju vi rätt digitala. Vi kommer ju aldrig att ta telefonen och ringa för att exempelvis beställa livsmedel. Jag kommer ju att gå in på nätet eller i en app och beställa och sedan gärna vilja ha kassen på bron.”

”Det ser även jag i mitt arbete med företag”, säger Carina. ”Alla företag måste ha möjlighet till en bra uppkoppling. Annars kan du varken sälja eller beställa något.”

”Det ser vi ju också hos de mindre företagen”, fyller Eva i. ”För att kunna ha kvar sin lokala marknad måste många företagare på landsbygden också ha en större marknad och den har man digitalt. Det är kombinationen av att stärka upp den lokala marknad med en större digital marknad som också gör att man kan få upp volymer och få lönsamhet.

VI ÅTERKOMMER TILL projektet om stärkt kommersiell service på landsbygden och kommer in på hur framtiden för service på landsbygden kan komma att se ut.”

”Med tanke på tillgången till vård och den regionala representationen på landsbygden, tänker jag genast att de servicepunkterna som redan finns kan bli än mer innehållsrika och mångfacetterade”, säger Carina. ”De kanske även kan bli regionala servicepunkter. Man handlar, tankar, hämtar paket och mediciner, tar en kaffe, ses och löser problem... Kanske betalar man för sitt senaste läkarbesök kontant via ombudet. Jag vet ju att det finns behov av att ha sådana servicefunktioner och att Region Gävleborg har som uppdrag att lösa det. De här servicepunkterna som redan finns kanske kan bli en plats där du även kan boka tider för läkarbesök, ladda ett sjukvårdskort med pengar, som du sedan kan använda vid ditt nästa läkarbesök... inte vet jag”, skrattar Carina och slår ut med armarna. ”Jag ser bara en massa möjligheter som samlas på ett och samma ställe som blir lättillgänglig för alla människor, oavsett var man valt att bo. Plus att Region Gävleborg kanske kan ersätta handlaren med en liten peng för att den tillhandahåller den regionala servicen. Det blir ju billigt ändå för Region Gävleborg att använda de redan upparbetade servicepunkterna.”

Eva fyller i. ”Vi har ju till och med ett uppdrag där vi ska titta på hur vi kan finnas där människorna finns. Vad har vi regionalt som i framtiden skulle kunna finnas där servicepunkterna redan finns, som det finns behov av?”

”Det känns jättespännande att fortsätta att utveckla servicen”, säger Carina.

DET FÅR JU mig öskt att fundera över vad som kommer att hända när det här projektet är slut. Det här är ändå en slutredovisning. En punkt. Men hur kommer det att bli sedan? Kommer Carina eller någon motsvarande person att kunna arbeta vidare med de här frågorna? Kommer allt bara att stanna av?

”Det här måste få en fortsättning i någon form. Det är

» *Jag som politiker vill satsa.
För att det är viktigt.* «

bara så”, säger Eva bestämt, som om hon precis läst mina tankar.

Klockan tickar på och det är många som börjar röra sig utanför glasdörrarna till Evas kontor. Jag tänker mig att det är många coronafrågor som väntar och behöver hennes uppmärksamhet. Med jämna mellanrum kikar hon upp och ut, nickar åt någon person att hon sett den. Samtidigt fokuserar hon vidare på vårt möte och våra frågor med stor närvaro och intensitet. Vi närmar oss en avrundning och Eva sammanfattar sin känsla.

”Det som känns så roligt för mig med den här slutrapporten är ju att få lite kött och blod bakom siffrorna. Få människorna. Berättelserna. Ur verkligheten. Inte bara en klassisk

slutrapport”, säger Eva entusiastiskt. ”Jag tror att det är vägen att gå, även för att nå in i den egna organisationen med det viktiga arbete ni gör”, säger Eva och vänder sig mot Carina. ”Det är genom det vi känner som vi tar in fakta. Och hittar man människorna och berättelserna ur vardagen i de här frågorna, så är det så mycket lättare att nå igenom och få ett engagemang. Oavsett om det är riktat utåt för att informera allmänheten eller inåt för att nå in i den egna organisationen.”

Vi säger hej då till Eva och reser oss för att gå. När vi lämnar Eva Lindberg den dagen, har vi ingen aning vad som komma skall när det gäller Coronakrisen. När jag tänker tillbaka känns det som en annan tid. ■

SNABBA BESLUTSVÄGAR FÖR ATT FÖRVERKLIGA IDÉER

ERIKA ENGVALL STEFANSSON

Erika Engvall Stefansson kommer emot mig i kommunhusets reception. Jag har skyndat mig från det något försenade tåget. Det första som slår mig är hennes blick. Det finns något i den som fångar min uppmärksamhet. Senare under mötet skall jag komma på vad det är.

Vi slår oss ner med en varsin kopp kaffe i ett av de vackra, stora rummen i huset. Rummets pampiga karaktär är svår att bortse ifrån. De gamla möblerna, tavlorna i tunga guldramar, kristallkronan i taket. Så mycket historia i vägarna och så mycket nytt i tankarna...

Det är drivet jag ser i hennes blick. Jag kommer på det så snart hon börjar berätta.

"Gävle kommuns sätt att arbeta med våra ytterområden är unikt." Erika har sedan några år tillbaka en tjänst som lokal utvecklingsledare för Gävle kommuns ytterområden.

"Jag önskar verkligen att vi kan vara ett gott föredöme och exempel", säger Erika, "Att de andra kommunerna i regionen vill ge lands-

bygdsfrågorna lika mycket fokus och utrymme som vår kommun. Det behövs. Under de tre år som jag arbetat med kommunens ytterområdessatsning har vi genomfört etthundrafemtio projekt om totalt femton miljoner kronor i Hamrångebygden, Hedesunda och Forsbacka. Resultaten av satsningen blir konkreta och synliga för de som bor där."

Jag frågar henne vad hon tror är avgörande för att de har kunnat genomföra så många lyckade projekt. Allt från att bygga utegym och pump-trackbanor, till att ta fram lokala utvecklingsplaner och hemsidor samt att hjälpa bygderna att söka större investeringsstöd från stiftelser och fonder för att få mer utväxling på pengarna.

"Jag tror att det är flera faktorer som spelar in. En nyckel är att vi byggt upp lokala utvecklingsgrupper, med bred representation i varje område.

I de lokala grupperna finns engagemanget, De som bor i områdena känner till behov, intressen, kulturer, viktiga mötesplatser, populära aktiviteter för olika målgrupper och så vidare.

Jag skulle behöva klona mig för att räcka till”

De vet vad som saknas och vilka utvecklingsinsatser som kan tillföra något till bygden. I ytterområdessatsningen har vi snabba beslutsvägar och medel för att förverkliga idéer, vilket är unikt” säger hon och fortsätter.

”Initialt kommer till exempel en förening i området med en idé till den lokala utvecklingsgruppen. Föreningen förväntas formulera sin idé i en ansökan och att ta in priser och offerter. I vissa ansökningsförfaranden görs även annat undersökande förarbete kring markägarförhållanden, krav på tillstånd, lov och så vidare.

Utvecklingsgruppen sammanträder en gång per månad. Föreningarna bjuds in för att presentera sina ansökningar. Gruppen gör en bedömning av vilka ärenden som ska prioriteras och tas vidare till kommunen för handläggning och beslut. Det är då jag kopplas in. Många gånger är jag med som bollplank och stöd tidigare i processen. Vi vider, vänder, diskuterar, tar in offerter och priser samt konkretiserar det tills det resulterar i en genomarbetad och omsorgsfull idé som vi anser gynnar bygden och invånarna.

Sedan tar jag ärendet med mig till den politiska styrgrupp som tillsatts av kommunstyrelsen för att fatta beslut kring de fem miljoner som tilldelats till ytterområdessatsningen. Styrgruppen sammanträder en gång i månaden, och då föredrar jag de ärenden som inkommit och ger en lägesrapport om vad som är på gång i varje område. Där och då tas ett beslut som jag sedan kommunicerar till de lokala grupperna. Om ansökningarna beviljas, kan medlen i de flesta fall betalas ut i förskott och föreningarna kan sätta igång med arbetet relativt snabbt.

Det är en ovanligt snabb process från formulering av ansökan till beslut, vilket har bidragit till att det blivit många lyckade projekt, synliga resultat och ett starkt engagemang i våra ytterområden. Många stiftelser och fonder har bestämda ansökningstider vid ett par tillfällen per år. I Gävle kommuns ytterområdessatsning kan det ta knappt en månad från idé till beslut.

Det är fem miljoner per år från kommunens budget som avsetts direkt till kommunens ytterområden. Medlen ska gå till insatser och projekt som skapar ”guldkant” för de som bor, lever och verkar i Hamrångebygden, Hedesunda och Forsbacka. Medlen ska inte ersätta ordinarie kommunal verksamhet.”

Erika berättar vidare hur hon även brinner för och driver de större mer övergripande strategiska frågorna som rör områdena och att hon i framtiden gärna skulle arbeta mer med dessa. ”Då skulle det behöva vara flera av mig”, skrattar Erika och slår ut med armarna.

”Det är så spännande, intressanta och roliga frågor. En aktuell fråga är till exempel boendefrågan, att möjliggöra för äldre att flytta till tillgänglighetsanpassade boenden eller trygghetsboenden och få fler barnfamiljer att flytta in. Det kräver närhet till förskola, och skola, ett utbud av fritidsaktiviteter, tillgänglighet till både offentlig och kommersiell service med mera. Många som väljer att flytta från en större stad till landsbygden vill kanske ha möjlighet att arbeta mer hemifrån, vilket i sin tur skapar ett större behov av stabilt bredband. Men det dyker även upp andra frågor i samband med den ambitionen. Gävle växer i alla kommundelar.

Vattenförsörjning har blivit en prekär fråga i hela kommunen. Byggnation av fler trygghetsboenden är en annan”, säger Erika och förklarar mer.

”Om det inte finns möjlighet att flytta till ett trygghetsboende i närområdet väljer äldre att bo kvar i sina hus med hemtjänst, vilket jag har full förståelse för. Många äldre som jag kommer i kontakt med ger uttryck för att de inte vill flytta till Gävle, då de har bott hela sitt liv i till exempel Hedesunda, har hela sin familj och sitt liv där”, säger Erika.

”Trygghetsfrågan är också aktuell i alla kommunalar. Under hösten har de lokala grupperna bjudit in till trygghetsdialoger och nästa steg är att genomföra trygghetsvandringar i Hamrångebygden, Hedesunda och Forsbacka. Förra hösten genomförde vi trygghetsvandringar i centrala Bergby och Norrsundet. Till vandringarna bjöd vi in representanter från de lokala utvecklingsgrupperna, fastighetsägare, vägföreningar, Gavlegårdarna, Gavlefastigheter, Gävle drift och service samt övriga intressenter i området. Vi tittade på hur miljön uppfattas utifrån perspektivet ”tryggt, snyggt och säkert” och protokollförde det vi såg, vilka åtgärder som behöver vidtas samt vem som ansvarar för att det blir gjort. Vi har haft två uppföljningsmöten efter vandringarna och en hel del har åtgärdats. Noteringar som gjordes handlade bland annat om belysning, igenvuxna områden, otrygga platser, skötsel och underhåll” berättar Erika.

Jag frågar henne om hennes drömmar framåt. Hon skratrar och säger att en önskan är att de skulle vara fler som arbe-

tade med landsbygdsutveckling i kommunen. ”Det finns så mycket att göra. Jag skulle behöva klona mig för att räkna till. Jag har ett jätteroligt, varierande och inspirerande jobb. Jag arbetar mycket, en hel del kvällar och helger. Vi har exempelvis möten med de lokala utvecklingsgrupperna en kväll i månaden för att processa ärenden. En gång per år har vi en gemensam träff för utvecklingsgrupperna i Gävle för att utbyta erfarenheter, tips, idéer, utmaningar mm. Vi bjuder in en inspiratör/föreläsare för att fylla på med energi och nya idéer. Till träffen bjuds även politiker och tjänstepersoner från kommunen in. Det brukar vara en givande och uppskattad kväll med bra diskussioner. Grupperna inspireras av hur andra har gjort och tar kontakter för att få konkreta tips på hur de går till väga för att förverkliga idéer. För mig är det viktigt att visa uppskattning till de medborgare som engagerar sig samt lägger ideell tid, energi och engagemang för att utveckla sin ort. Det ideella engagemanget är avgörande för ytterområdesutvecklingen.

Ibland önskar jag att vi var flera som kunde dela på uppgifterna och samtidigt nå ett ännu större engagemang och ännu mer positiv utveckling i våra ytterområden. En idé är att utveckla den modell och de arbetssätt som vi har i ytterområdessatsningen, för demokratiutveckling och medborgarengagemang, i alla kommunalar. Det öppnar upp för en dialog mellan medborgarna och kommunen, vilket skapar tydlighet och förtroende.” ■

KUSINERNA BERGMAN

Fiskar, **FÖRVALTAR** och förädlar i Saltharsfjärden

Finns det riktiga yrkesfiskare i Gävleborgs län? Jag minns min första tanke när Carina Munter frågade om jag vill följa med henne och Erika Engvall Stefansson från Gävle kommun, på ett företagsbesök till ett fiskeri i Norrsundet en bit utanför Gävle. "Det här är något du måste se", hade Carina sagt. "Det är tre unga grabbar, kusiner, som tar det här med fiske till en helt ny nivå." Hon hade verkligen rätt.

Fiskare var för mig, fram till det här mötet, väderbitna äldre gubbar någonstans på västkusten som höll till i slitna fiskebodar med flagnad färg och trasiga nät på väggarna. Tänk sådana fördomar man har.

Platsen i sig är magnifik. Vi har åkt de knappa fem milen från Gävle till Norrsundet. Passerat de mest tätbebyggda områdena och fortsatt in på en smal, kurvig väg där husen ligger tätt som i ett pittoreskt sommarstugeområde. Jag ser havet närma sig från båda håll och fastän bilfönstren är stängda kan jag nästan känna den salta havsdoften när vi stannar i den lilla hamnen där vägen tar slut. Jag som är född och uppvuxen i Gävleborgs län ska villigt erkänna att jag inte vistats eller besökt den här delen av vårt län särskilt många gånger. Återigen slår det mig, samma tanke som när Carina tog mig med till Svågadalen, jag borde ha varit här oftare.

Skärgården i vårt eget län. Havet, så tryggt inramat av den lugnande skogen. Den något mer karga naturen än jag är van att se i resten av vårt landskap, är tilltalande. Stillsamt vacker.

I sex generationer har det fiskats och förädlats fisk av familjen Bergman här i Saltharsfjärden. Traditioner som hålls vid liv och utvecklas.

Lars-Göran Bergman tar emot oss när vi kommer. Han är en av de tre kusinerna som nu tillsammans tagit över och utvecklat sina föräldrars verksamheter till det "nya" Bergmans fisk som vi ser ta form framför våra ögon.

De nybyggda stora rödmålade träbyggnaderna smälter verkligen in i miljön och ser ut som de alltid stått här.

"Här blir butiken", säger Lars Göran och pekar på byggnaden till höger. "Innanför butiken är rökeriet, stora kyl- och frysrum och utrymmen för beredning. Och där blir den nya restaurangen." Han pekar på huset längst ut mot vattnet.

De stora trädäcken som löper mellan husen blir som magnifika bryggor. Utanför restaurangen breder den blivande utserveringen ut sig. Det ser ut som att den nästan flyter över havskanten. Här ska det bli ett höj- och sänkbart glasräcke ut mot vattnet som skydd mot vinden om det skulle vara en blåsig dag. Jag tänker att jag som restaurangbesökare gärna skulle sitta här en varm sommardag och äta strömming med potatismos och se ut över den vackra viken.

Dennis Bergman sladdar in med sin cykel på gårdsplanen. På pakethållaren har han kaffetermosen tryggt fastspänd. Han hälsar glatt och berättar att han, precis som de två kusinerna Lars-Göran och Magnus, bor alldeles i närheten.

Vi blir visade in i den blivande butiken. Den känns gedigen och modern på samma gång. Väggarna är täckta av grånade, ohyvlade brädor. Den stora fiskdisken i rostfritt stål och glas är hitflyttad från Lars-Görans föräldrars butik.

"Våra pappor är bröder och har drivit lite olika verksamheter utifrån samma näring här i Saltharsfjärden under hela vår uppväxt", berättar Dennis. "Vi kusiner har sedan vi var barn varit med och fiskat varje sommar och alltid jobbat med fisket på olika sätt i våra föräldrars butiker, i rökerierna och ute till havs."

"När våra föräldrar så smått började tala om att gå i pension, bestämde vi kusiner oss för att ta över verksamheterna och baka ihop dem till en", säger Lars Göran. "Men då ville vi satsa ordentligt", säger Dennis skrattande medan han slår ut med armen mot det nya bygget.

Satsa ordentligt kan man verkligen säga att kusinerna har gjort. De har haft en vision om vad de ville åstadkomma och hur det skulle se ut. I sju års tid har de ritat på och arbetat fram den här visionen.

"Vi ritade upp allting själva först. Sedan har vi tagit hjälp av en arkitekt, köksinredare, byggnadsingenjörer och andra professionella som på olika sätt utvecklat våra idéer och skisser till det ni ser här är idag", berättar Dennis. "Och det ser nästan exakt ut som det gjorde på våra första skisser."

Lars-Göran som har drivit byggfirma i många år, har ansvarat för projektledningen medan de andra kusinerna haft andra uppdrag

Det är bara en fördel att vi är bra på olika saker. Det är också skönt att vara tre som hjälps åt."

VI FORTSÄTTER VIDARE in i de stora lokalerna. Kusinerna berättar att de nya utrymmena kommer att innebära en rad praktiska förbättringar som gör att arbetet blir mindre fysiskt krävande, men att det även innebär en stor förbättring när det gäller lagerhållning och beredning vilket i sin tur möjliggör expanderings- och utvecklings- för företagets alla delar.

Erika och Carina berättar att de båda på lite olika sätt är involverade i den här nysatsningen. "Bergmans fisk är ett så fint exempel från ett av våra ytterområden", säger Erika. "Med både restaurang, fiske, beredning och butik kommer det här att bli ett fantastisktbesöksmål för turister från både Sverige och världen, samtidigt som det redan är en lokal stolthet och ett populärt utflyktsmål för boende i trakterna kring Gävleborg. På midsommarafton har vi öppet mellan 9.00-12.00. Då brukar det komma 700-800 kunder, både med båt från havet och med bil", säger Dennis. Han berättar att de brukar bjuda på fika och ibland även ha någon som underhåller kunderna med musik.

Jag blir lite nyfiken på det här med familjerna. Sex generationer Bergmans har alltså bedrivit fiske här i Norrsundet sedan 1920-talet. Hur har det sett ut?

"Våra pappor, de tre bröderna Bergman, har dragit åt lite olika håll och haft olika verksamheter med sina respektive familjer genom åren", säger Lars-Göran. "De har alla fiskat, och utgått ifrån fisket, men mina föräldrar har exempelvis haft butik och rökeri där borta", han pekar en bit längre upp i backen. "Dennis föräldrar har bland annat haft mobila fiskbilar runt om i länet. De har både arbetat tillsammans och var

för sig.” Jag undrar vilken typ av fisk man får här och vad som är storsäljare. ”Här får man både havsöring, sik, abborre, lax och såklart, en massa strömming”, säger Dennis.

JAG HAR FÖRSTÅTT att strömmingen är lite av Östersjöns guld. Och här hos Bergmans fisk utgör strömming i olika former en stor del av sortimentet. ”I butiken kan du som kund köpa både färsk fisk av hög kvalitet för egen tillagning men även våra egna tillredda specialiteter som pepparlax, sotare, böckling och strömming av många olika slag”, berättar Lars-Göran. ”Även om vi fångar en del svensk lax så importerar vi mycket lax från Norge också. Även där är vi väldigt noggranna med kvaliteten. Vi väljer bra odlingar med fin lax. Det känns jätteviktigt för oss.”

Lars-Göran berättar att de även exporterar sina varor till en rad olika länder i Europa. ”Det började med att utländska besökare och gästarbetare hos Stora Enso i Norrsundet, som numera är nedlagt, passade på att se sig om i den pittoreska trakten kring fabriken när de var här. De hittade oss och köpte med sig våra produkter hem, som julgåvor och presenter. När de sedan slutade att åka hit fortsatte de att beställa hem våra produkter och på den vägen är det”, skrattar Lars-Göran. Han berättar att de idag exporterar fisk för ca 1,5-2 miljoner till utländska kunder från främst Italien, Frankrike, Belgien och Tyskland. Några kunder har fortsatt att handla hos dem i 30 år och varje år tillkommer det nya kunder. De exporterar även under andra delar av året men julen är den största säljperioden.

Vi kliver in i det nya rökeriet. Stora vackra tegelugnar med svarta luckor tar upp nästan hela rummet.

”Vi röker fisken på traditionellt vis med granris och alved”, berättar Lars-Göran. ”Nu för tiden är det tyvärr vanligt att man använder sig av regenerators eller marinering vid massproduktion till matbutiker. Men det är inget för oss”, fortsätter han och skrattar. Att det är viktigt att all fisk håller hög kvalitet förstår man när kusinerna berättar om hantverket och traditionerna bakom deras verksamhet och produkter. Både de egna och de importerade.

Vi kommer in på branschen och tankar om framtiden utifrån den stora satsning kusinerna nu gör. Är det hållbart med fiske i södra Norrland? Alla fantastiska möjligheter som finns för verksamheten är ju tydliga. Men finns det några hot?

”Fiskarna här i södra Norrland står inför samma stora utmaningar som resten av världen”, säger Dennis. ”Både när det gäller de stora trålarna som fiskar ut haven och stör de naturliga systemen, och när det gäller utbyggnaderna av vindkraftverken i haven. Det finns planer på en stor vindkraftpark precis här utanför udden.” Han pekar med en bekymrad min utåt vattnet ifrån den blivande uteserveringen som ju nu bjuder på en magisk utsikt.

Dennis är engagerad i frågan nationellt tillsammans med många andra fiskare i Sverige. ”Det vore förödande för vår egen verksamhet, speciellt nu med hela vår satsning, men det skulle även påverka fisket och hela djurlivet i havet. Det har man sett på de ställen där vindparker redan byggts.”

Kanske är det just kombinationen av det lokala, den goda kvaliteten och ögat för det där lilla extra som utgör kusinernas framgångsrecept. Det är i alla fall den känsla jag har när jag åker därifrån. Och börjar nedräkningen till öppningsdagen då jag ska få återvända. ■

»Vi röker fisken på traditionellt vis.«

Suzanne BÄCKMAN

Det började som en vanlig företagsrådgivning

Jag hörde oron i Marias röst när hon ringde. Arla skulle sluta att köra mjölk till hennes butik, Tempo i Ramsjö. Det var för långt och för dyrt. Även Bussgods var på väg att läggas ner, vilket för Marias del innebar att kvällstidningarna inte kunde levereras till butiken. Om inte kvällstidningar och mjölk finns i en by... Då är det svårt.

Jag hade hört samma problem lyftas tidigare. Många gånger och på olika sätt. Men nu var det allvar. Det förstod jag.

Orden är Suzanne Bäckmans. Som näringslivsutvecklare på Ljusdals kommuns näringslivsbolag (Närlljus) fick hon för några år sedan samtalet som skulle komma att förändra så mycket för så många. Även för henne själv.

Carina och jag träffar henne på en frukost i restaurangen på Orbaden Spa & Resort. Det är omöjligt att inte börja prata om utsikten. Fastän vi alla tre sett den många gånger, just från den här platsen, så är den slående. De blå bergen, älven, de vidsträckta skogarna. Suzanne bär en stickad mossgrön tröja som får mig att tänka på skog och träd och när hon börjar tala om naturens betydelse för henne själv, glittrar det verkligen som älvblänk i hennes ögon. "Jag är ute i naturen så mycket jag kan. Eftersom jag har hund så får jag många möjligheter till det", skrattar hon. "För mig är det en möjlighet att vara i nuet. Samla kraft. Samla mig. Njuta, följa årstiderna, känna närvaro och tacksamhet. Jag mår bra av det", säger hon och ler.

OCH KRAFT ÄR verkligen ett ord jag tänker på när jag lyssnar till Suzannes berättelse om sitt arbete med det vida omtalade "Ljusdalsexemplet", ett projekt som under några år löst en stor transport och logistikfråga i Ljusdals kommun. Kraft, framåtrörelse, beslutsamhet... och en stor ödmjukhet.

Vi hugger in på vår frukost och Suzanne börjar berätta. "Det var ju fler saker som var utmanande rent transportmäs-

sigt för både företag och boende i Ramsjö och Los. Det visste vi sedan tidigare. Men med Arlas och Bussgods besked blev det plötsligt alarmerande, i synnerhet för Tempo i Ramsjö, Lotta-Boden och Ica i Los. Vi hade träffat butiksinnehavarna så pass många gånger, med våra servicepunkter, som finns på Tempo Ramsjö och hos Lottaboden, så vi förstod allvaret och att vi måste göra något. De skulle inte överleva", säger Suzanne och fortsätter. "Vi stod inför en stor utmaning som måste lösas. Min enda fråga var... Hur? Sedan började vi. Tog ett steg i taget. Löste det som måste lösas... och på den vägen är det", säger Suzanne och ler.

JAG RYSER NÄR Suzanne säger det. Eftersom jag har haft förmånen att få höra Suzannes berättelse några gånger på olika inspirationsdagar och konferenser, vet jag ju hur mycket det har förändrat för så många. Det som alltid slår mig är att det självklara agerandet, som jag känner igen hos många människor och företag på landsbygden.

"Vi förstod nog inte där och då hur stora effekter vårt agerande skulle få. Det är först i efterhand som vi insett betydelsen av vårt arbete. Om vi ens har insett det ännu", säger Suzanne och skrattar. "Och med vårt arbete, menar jag alla som på olika sätt varit inblandade." Återigen blir Suzannes ödmjukhet synlig.

"Det är lätt att tro att det är vi från Närlljus och kommunen som har löst problemet och gjort jobbet eftersom det ofta är vi som är ute och berättar om det", säger Suzanne och fortsätter: "Men de egna företagen har inte alltid tid med den delen. De jobbar ofta alldeles för många timmar ändå", säger Suzanne. "Det är inte vi från Närlljus, som skall stå i bräsch för det som hänt, det är ett samarbete", säger Suzanne tydligt.

"Vi arbetar ju med företag och redan inledningsvis var vi tydliga med att det är genom företagandet som lösningarna måste skapas. Lösningar som är affärsmässiga, hållbara och ekonomiskt bärande samtidigt som de löser ett samhällspro-

blem. Vi arbetar alltid utifrån att vi inte fråntar företagen deras förmåga att vara just företagare genom att låta kommunen göra saker som företagen själva kan tjäna pengar på. Vår roll i arbetet har varit att hjälpa till att skapa förutsättningar för dessa samarbeten och att hjälpa till med sådant som vi är bra på, sånt som företagen själva ofta inte har tid till. Exempelvis kartläggning, telefonsamtal, samverkan och samordning”, säger Suzanne. ”Tillsammans har vi gjort ett stort arbete som har genererat i bra lösningar för många.”

CARINA FYLLER I. ”Det här blev ju landsbygdsutveckling, en servicefråga, ett företagsärendet och även en kommunal angelägenhet, i och med servicepunkterna och behoven av dem, av ett och samma ärende.” Suzanne nickar instämmande. Men vi backar bandet lite och ber Suzanne berätta lite om hur allt började...

”Ett av de första stegen vi tog var att göra en stor kartläggning. Vilka transporter hade vi? Hur många olika leverantörer fanns till Los och Ramsjö? Vilka var behoven? Hur mycket gods fanns i varje bil? Jag bjöd in både kommunen och politiken för att tillsammans kika på hur vi skulle kunna lösa det här med Bussgods. Det var ju kommunen som ägde fastigheten. Samtidigt ville ingen ta över själva Bussgods.

Det som sedan hände är nästan historia vid det här laget. (Lär mer i artikeln om Thomas Nilsson och SNX Logistic AB.) Men från Suzannes horisont var det också en ”fjäril” som kom att spela en stor roll i utvecklingsarbetet.

”När vi gjorde den stora kartläggningen ville vi få en tydlig bild av transporterna som vi även kunde visa andra. Vi fyllde i alla turer som gick mellan Ljusdal och Ramsjö och Ljusdal och Los. Vi gjorde de olika transportföretagen i olika färger och riktningarna på ”var sida om mitten”. När arbetet var färdigt såg vi en flerfärgad fjäril framträda. Den var visserligen vacker att skåda rent bildligt, men innehållet den påvisade var ingen direkt munter syn. Det var för många olika transportföretag som körde alldeles för många ruttor med allt för lite gods. Självklart fanns det ingen lönsamhet i det. Och den miljöpåverkan det innebar var förskräcklig. Men ... allt det visste vi ju redan”, säger Suzanne sammanbitet. ”Men nu skulle vi hitta en lösning.”

”Det numera vida omtalade ”Mötet” ägde rum den 24 januari 2017, på Statt i Ljusdal och samlade en rad olika aktörer och boende i trakterna. Det kom företagare och representanter från byråd, lanthandlarna från både Los och Ramsjö var på plats och även Lotta Persson från Lottabodens i Los. Vi hade också bjudit in flera transportföretag. Schenker, DHL, Postnord mfl men det var endast SNX Logistic AB från Bollnäs och Mohlins bussar som kom. Inga andra transportfirmor

dök upp. Det kom även företagare som tillhör Hudiksvalls kommun såsom Dellenmejerier och Magnus Brink från Handlarn i Svågadal. De var såklart intresserade av att försöka hitta en lösning för sina transporter. Vi försökte tillsammans att hitta en lösning som kunde sträcka sig så långt ut i området som det var möjligt, oavsett kommundillhörighet.

”Visst. Vi önskade kanske där och då att fler aktörer hade dykt upp, men såhär i efterhand ser vi att det var perfekt att det blev som det blev. Det känns lite som att det var meningen ur ett större perspektiv.” säger Suzanne och blickar ut över älven.

Jag hade gärna varit en liten fluga på väggen under det mötet. Hur gick det till? Vad sades? Var det hoppfullt eller kolsvart?

”Från början kändes stämningen lite dämpad. Det var mycket som var ovisst och mycket som inte fungerade. Vi började med att ställa frågor. Vad vill ni? Hur önskar ni att det såg ut? Vi bad deltagarna att lägga allt på bordet. Vi ville undvika den ”varböld” som lätt kan uppstå när människor inte ges möjlighet att ventilera besvikelser, utmaningar och förväntningar. Det kändes som att det ändå fanns ett stort förtroende mellan oss

som var där, redan från början. Vi var öppna mot varandra med såväl känslor av frustration, rädsla och hopplöshet som önskningsar, förslag på lösningar och åtgärder. Då kom önskemålen om regelbundna och förutsägbara leveranser fram. Gärna två gånger i veckan. Thomas Nilsson från SNX Logistic AB gav ett löfte om lösning redan där och då.”

SUSANNE TAR LITE juice och Carina fyller i.

”Tror du inte att det här förtroendet som du talar om grundade sig mycket i att ni var flera som redan hade etablerade relationer med varandra?”

”Jo, det tror jag hade stor betydelse”, säger Suzanne och utvecklar det här med betydelsen av relationer. ”Jag hade ju jobbat med Thomas innan och han visste att det vi gör är seriöst. Vi var också flera andra som på olika sätt hade arbetat med varandra i mentorsprogram och annat. Thomas visste ju väl vem jag var och visste att om jag ber om hjälp så behöver jag verkligen det.”, säger Suzanne och härmar Thomas lite på skoj: ”Nu hör Suzanne av sig. Då behöver hon hjälp.” Vi skrattar igenkännande. Vi har ju alla träffat Thomas vid ett flertal tillfällen och känner väl till det enkla, tydliga språk som har kommit att bli lite av hans signum.

Det viktiga är ju för det första att alla berörda kom på mötet. Att vi fanns där. Och att Thomas kom. När det finns en mottagare som lyssnar bygger det tillit. Kan vi inte lösa det som lyfts fram så säger vi det. Vi får ju mycket på vårt bord i och med våra möten med servicepunkterna.”

» *Det ger en go'
känsla i kroppen
av att vi har kunnat
göra de här
sakerna.* «

”Där är ju du återigen väldigt ödmjuk”, säger Carina. Hon tittar och nickar mot Suzanne och fortsätter. ”Utifrån ser man ju vilka otroliga relationer ni har byggt upp genom åren och vilken stor betydelse och tillit det medför. Man säger ju exempelvis alltid att man ringer till Suzanne eller Jenny. Inte att man ringer till Närljus eller att det är Närljus som löser det”, skrattar Carina, ”Det är Suzanne.”

Suzanne nickar blygsamt och tillägger ”Ja, visst. Vi bygger relationer och det är oerhört viktigt. Speciellt för mindre företag och företagare som det oftast blir på landsbygden och på små orter. De är sårbara. Min erfarenhet är att många saker löser sig om man har en människa bakom. Man bygger förtroenden och tillit i samtalen. Människa till människa skapar lösningar. Sedan har vi ju jobbat mycket med företagarna i Los och Ramsjö att de skall beställa och be om hjälp. Från början var de inte så bra på det. Det var ovant. Nu är de bättre på det. De kom ju också med förtroendefulla frågor och det får man ju se som en bra relation”, säger Suzanne.

VI KOMMER IN på att vi alla tre har upplevelsen av att man hjälper varandra på landsbygden i en helt annan utsträckning än i större städer. Något jag som lantis alltid varit stolt över och sett som varandes något fantastiskt.

”Det är det också. Det är fantastiskt på många sätt”, säger Suzanne, ”men som företagsrådgivare på landsbygden ligger det också en utmaning i den generositeten och omtanken. Säg att man bor i en by, där det finns företag och företagare som man är stolt över, har en relation till och vill ha kvar. Då är det naturligt att man på alla sätt man kan också hjälper dem. Man tar Lottabodens flaskor med sig, som privatperson, när man ändå åker. Man tar tidningarna till Handlarn i Svågdalen med från Ytterhogdal när man ändå åker den vägen. Det är ju underbart på sitt sätt. Ur ett medmänskligt perspektiv. Men det innebär också att det blir svårt att göra en kartläggning och svårt att göra affärer”, säger Suzanne och fortsätter. ”Om nu Kalle inte har tid att köra dina glasflaskor... Och leveransen inte är gratis... Ja, då blir det ju ingen bra affär. Då kanske prisbilden måste justeras så att en affärsmässig transport blir inkluderad. Det var ovant för många att tänka på det sättet.”

Suzanne fortsätter: ”Man vill ju ha både och. Man vill ha snälla personer som hjälper en, men ibland är det inte säkert att det blir den bästa lösningen utan att det istället blir en svag länk. Om den snälla personen försvinner eller blir sjuk så har man inget att falla tillbaka på. Då måste man rycka ut på brandsläckning och det är inte säkert att det blir bra alla gånger. När det byggs affärsmässiga strukturer blir det tryggare för alla. Det finns ju också en annan aspekt... Säg att du transporterar en pall med glögg åt Lotta för att du har en pickup och du vill vara snäll, så går det åt pipsvängen. Vem betalar då det? Finns det försäkringar?”

Vi återvänder till januari 2017 och mötet. ”Under mötet var ju många initialt upprörda även på oss från Närljus och kommunen”, fortsätter Suzanne. ”Många hade en tanke om att transportfrågan var något vi på kommunen måste lösa. Och det är en naturlig tanke” säger Suzanne respektfullt. ”Personligen tror jag att det är ovant att tänka att ansvaret för

lösningen inte är vårt.”

Jag ber henne förtydliga lite hur hon menar och tänker. ”Vi hjälper ju såklart till allt vi kan. Det viktiga är att vi från kommunens håll verkligen hjälper till med rätt saker. Det är inte vi som ska lösa problemet. Vi kan däremot gärna hjälpa till att skapa förutsättningar för en lösning. För oss är det ju inte en ovan tanke att man tittar rent affärsmässigt på den här utmaningen. Vi arbetar ju med företag och här är ju väldigt många företagare. Utifrån de behov, önskemål och lösningar som framkommer får man försöka börja göra affärer med varandra. För även om vi finns där och hjälper till så är det inte vi som ska göra affärerna. Det är företagarna själva, sinsemellan. Det är det som är skillnaden. Då blir det också så meningsfullt för oss att skapa och hålla ramarna lite. Även om det kan låta tråkigt. Det hjälper företagarna att bli duktiga på att vara företagare. Man pratar med varandra. Man gör affärer med varandra. Man uttrycker inte bara sitt missnöje, utan gör något åt det. Både SNX Logistic AB och våra företagare är idag väldigt duktiga på att föra fram och lyssna in de behov som finns. De månar om varandra och månar om att det skall bli bra. De har idag affärsmässiga lösningar tillsammans som gynnar alla inblandade. Men vi måste hela tiden fortsätta att jobba med företagen. Det är ju deras ansvar att veta vad de vill ha och vilka behov de har. De själva som måste lägga in beställningar så att bilarna blir fulla. Annars kan ju den andra parten inte jobba hem det i bilen. Vi arbetar mycket med att ta fram det tänket hos alla företag. Oavsett om man är stor eller liten och vart man nu är stationerad. Det tror jag är en skillnad mot tidigare.”

VI ÅTERKOMMER TILL butikerna i Los och Ramsjö och hur de tack vare leveranserna har kunnat utöka sitt sortiment, framför allt med lokala varor.

”Själva idén från Thomas och SNX Logistic AB känns så enkel och självklar när man ser på det idag. Att de större distributörerna, istället för att köra turerna själva med i stort sett tomma bilar, började köpa plats i deras bilar istället. Det har inneburit ett stort arbete, som har tagit sin tid. Från början var det en förlustaffär”, berättar Suzanne, ”SNX Logistic AB fyllde inte bilarna. Det dröjde inte länge förrän det började komma rapporter om att det blev mer och mer varor i bilarna. Nu körs leveranser tre dagar i veckan med i stort sett fulla bilar.”

Vi kommer in på betydelsen av leveranserna för sortimentet och utbudet i butikerna. ”Man nöjer sig med rätt lite när man väljer att bo så långt från en större tätort. Men att då kunna få tillgång till ett vanligt sortiment, blir ju ändå en enorm skillnad mot tidigare, då det var ett mycket begränsat och anpassat utbud eller framför allt... mot att inte ha någon butik alls. Det är verkligen inget glassigt eller något överflöd men idag finns ett fint litet sortiment av färsk och lokala varor. Även om man inte har så mycket av allt så kan man idag ha lite från flera av de lokala aktörerna. Man kan ha kött- och charkuterivaror från Björks i Färila och Delsbo charkuteri och mjölkprodukter från Dellenmejerierna. Dessutom har SNX Logistic AB, även säkerställt Svågdalens leveranser de två dagar man inte kör Ramsjö - Los. Idag kör de fem dagar

i veckan. Tre till Los och Ramsjö och två till Svågadalen”, berättar Suzanne.

”Även om det är väldigt mycket tryggare nu än för några år sedan är nog en lanthandlare aldrig helt trygg”, tillägger Suzanne, ”Ingen sitter ju säkert. Är det inte det ena så är det det andra. Nu går exempelvis inte bussarna längre på helgerna. Du kan åka till Ramsjö på fredagen men du kommer inte hem förrän på måndagen.

BOR MAN I Sund, en by utanför Ramsjö och har tre barn så blir det en massa åkande. Det är 45 minuter till Järvsö. Bor man på andra sidan sjön får man åka en halvtimme till bussstationen i Ramsjö och lämna frun och sedan åka hem igen till Tallnäs.

Man tar sig ingenstans... Vilket såklart leder till frågan om framtid. Hur ska man få dit barnfamiljer om det inte går några bussar?”

Suzanne ser för en sekund allvarlig ut och frågan leder oss in på tankar om framtid. Vilka utmaningar eller hot finns?

”En stor utmaning är ju det arbete vi håller på med idag, som på sätt och vis blir en fortsättning på det här projektet”,

på möjligheter hur man kan lösa det utifrån den verklighet som är på landsbygden. Det är också vad det nuvarande projektet till stor del handlar om.

Ett annat problem skulle ju vara om företagen väljer att flytta. Om exempelvis RFSU skulle välja att ha sin fabrik någon annanstans där de har bättre tillgång till transporter skulle ju en stor aktör försvinna.

En utmaning vi arbetar med framåt är att samordna fler transporter. Vi kikar exempelvis på hur vi skulle kunna bli bättre på att samordna de interna kommunala transporterna. Vi kör ju även i kommunen som galningar med alla möjliga typer av transporter. Skolskjuts, skolmat, blodprover, allt. Det är ju varken miljömässigt hållbart eller ekonomiskt försvarbart. Nu kikar vi på dessa transporter som man säkert kan samordna på ett bättre sätt. Och även vilka utmaningar finns där på grund av upphandlingar och andra regleringar”, berättar Suzanne.

”Vi kikar även på tillverkningsindustrin. Kan vi samordna där? Kan vi göra skogsindustrin ännu bättre rent transport- och samordningsmässigt? Kan vi tillmötesgå matproducenternas önskan om effektivare samtransporter? Hur kan vi lösa

det på ett bra sätt, så att de kan utöka sina marknader och bli starkare som företag. Även det är ju för oss en stor del av målet. I dagsläget kanske man inte kan växa eftersom man också måste köra transporterna.

Om man har någon annan

som kör har man istället möjlighet att utöka marknaden. Hitta andra, nya kunder som kanske också ligger längre bort rent geografiskt.

PÅ SÅ SÄTT kan vi hjälpa till att stärka företagen och det är ju det vi vill. Företag som är mer stabila med en tryggare, säkrare och mer förutsägbare marknad blir inte lika sårbara. Det strävar vi efter. Och det är en rolig utmaning”, säger Suzanne glatt.

”Men om vi går tillbaka till hoten, så är det största hotet vi ser ändå för de boende. Om transporterna inte fungerar och lanthandlarna inte kan få varor är det många som inte kan bo kvar. Som ofrivilligt tvingas till flytt och tvingas sälja sina hus billigt eftersom efterfrågan på bostäder inte finns på grund av en bristande service. Konsekvenserna blir i första hand stora för människorna som bor där.

Där är vi oroliga”, säger Suzanne och tillägger, ”det är därför man hela tiden får fortsätta att jobba framåt och hitta lösningarna.”

Hon spricker återigen upp i ett leende när vi återkommer till hur vardagen ser ut för många boende i Los och Ramsjö idag.

”Trots nya utmaningar med lokaltrafik och annat är det en stor glädje och trygghet att butikerna och servicepunkterna finns kvar. Det finns så många positiva effekter av att ha butikerna kvar på orterna som är minst lika betydelsefulla som varorna och utbudet. Det skapar en otrolig trygghet för de som bor där”, säger Suzanne. ”Skulle det inte finnas någon

» *Man pratar med varandra.* *Man gör affärer med varandra.* «

säger Suzanne. ”Där har vi, som enda kommun i Sverige, fått tillgång till tidigare låst data för transporter och skall genom den informationen kunna kartlägga behoven och transporterna ännu tydligare. Vi är inte intresserade av vem i byn som köper vad utan av en helhet. Vi vill kartlägga detta för att kunna få en bild av viktiga faktorer såsom exempelvis hur många paketleveranser som görs, hur många stopp det blir på en runda, ungefär var stoppen är och hur stora volymer som körs för att på bästa sätt kunna tillgodose de behov som finns. Det är ett problem att man idag använder sig av så kallade GIS-kartor för att exempelvis räkna ut rimliga avstånd till paketombud. GIS-kartan är ett verktyg som exempelvis säger att det från en plats är 53 kilometer till ett paketombud i Ytterhogdal och 54 till ett i Ljusdal, vilket inte alls behöver stämma med den bilväg som finns i verkligheten.

Paketet hamnar då i Ytterhogdal dit det i verkligheten tar mycket längre tid för kunden att ta sig än till Ljusdal. Vi arbetar med både Sveriges paketombud och Post- och telestyrelsen för att komma till rätta med dessa frågor.

”Ett hot som finns är ju exempelvis Postnord väljer att agera framåt. Det kan vi kanske inte påverka. Om de drar ner eller drar in postleveranser eller flyttar från byarna kommer ju de andra också att flytta därifrån. Så länge Postnord finns där med breven blir det lättare för de andra att haka på. Då kan DHL och Schenker också finnas där.

Vi har talat med Post- och telestyrelsen även i den här frågan och tillsammans med andra landsbygdskommuner ser vi

som helst möjlighet att kunna handla sina basvaror på nära håll, skulle många boende i bygderna tvingas sälja sina hus och flytta därifrån. När butikerna finns kvar, med den utökade service de kan erbjuda, kan de boende sitta lugnt i båten på ett helt annat sätt”, berättar Suzanne.

JAG BLIR NYFIKEN på om de boende på orten blir extra lojala mot den lokala handlaren. ”Min upplevelse är att de boende verkligen är måna om att vara sin handlare lojal så mycket det bara går”, säger Suzanne och fortsätter ”Idag kan man påskhandla, julhandla och göra sina flesta inköp i den lokala butiken. Det kunde man inte tidigare. Och de som bor där gör verkligen det”, säger Suzanne och ler.

”En annan positiv effekt av att transportererna är lösta är att det ju blivit fler affärsmöjligheter för företagen. Marknaden har växt och vidgats geografiskt för många, eftersom de nu har andra möjlighet att transportera sina varor.

Ett exempel är Lottaboden. Hon kan numera leverera på ett helt annat sätt och har i och med det kunnat utöka sin verksamhet. En elektriker med sin firma kan också erbjuda fler tjänster och varor i och med en mer förutsägbar tillgång till produkter. Det finns många som hanterar pakettjänster i Los och Ramsjö som nu på ett helt nytt sätt kan känna sig trygga i det. Både privata användare och företag. Det ger en go' känsla i kroppen av att vi har kunnat göra de här sakerna”, säger Suzanne.

Jag frågar henne om hon upplevt någon speciell aha-upplevelse under det framgångsrika arbetet. ”Det finns flera. Ett moment var när vi för första gången fick se ”fjärilen”. När kartläggningen blev en bild. Det blev plötsligt så tydligt. Jag minns att Adam, som gjort den tyckte att den var både för rörig och för färggrann och ville förenkla och justera. Göra den snyggare”, skrattar Suzanne ”men att jag sade att det är precis så den ska vara för att verkligen visa hur galet det är med alla olika transportföretag som åker kors och tvärs med nästintill tomma bilar.”

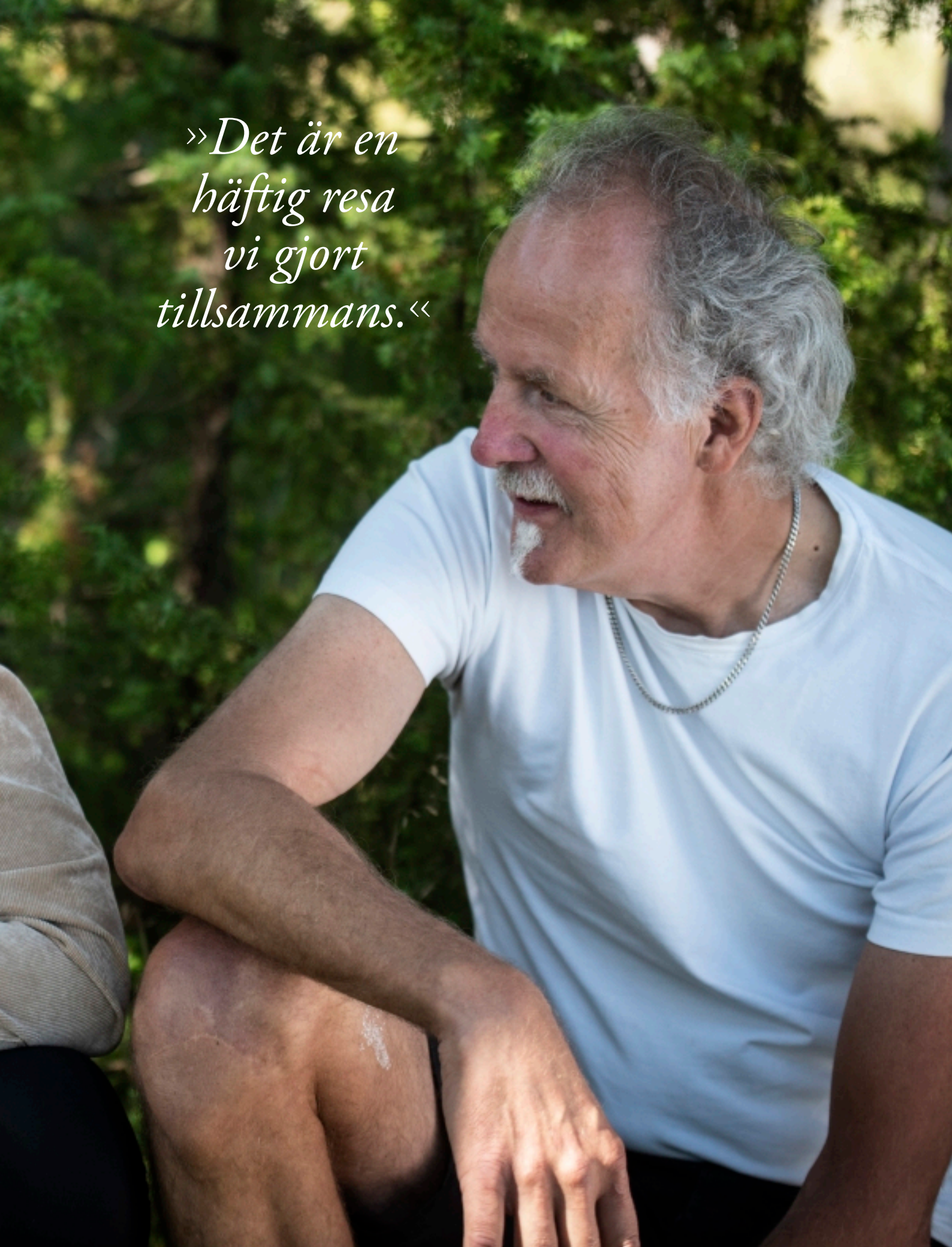
”En annan aha-upplevelse var när jag var på en konferensdag för Sveriges paketombud. Då blev det tydligt för mig att det vi gjort verkligen var något stort. Inte bara för oss, utan att det även var vida omtalat utåt och omnämnt som något alldeles fantastiskt och nytänkande. Att det talades om 'Ljusdalsexemplet' som ett gott, fantastiskt, inspirerande och ledande exempel för hela Sveriges landsbygder. Det var stort.

Sedan är det ett ständigt pågående ahaupplevelse att få möjlighet att möta alla som detta arbete påverkat på ett positivt sätt och ta del av deras tacksamhet.

De som bor, verkar och driver företag i byarna är jättestolta. Över att vi faktiskt har sett dem. Tagit dem på allvar och gjort någonting. Det är det som känns mest värdefullt av allt. Och det är en häftig resa vi gjort tillsammans. Från att lanthandlarna i Los och Ramsjö tvingats sälja fryst bröd och stå utan både leveranser av mjölk och tidningar och nästan varit på väg att behöva läggas ner till att ha möjligheten att själva önska ett flöde för leveranser och idag ha leveranser tre gånger i veckan. Det betyder så mycket.” ■

*»Det är en
häftig resa
vi gjort
tillsammans.«*

THOMAS NILSSON

I DET enkla BOR DET SVÅRA

Varför göra något så svårt när det kan vara så lätt? Det är funderingen jag får när jag för första gången hör Thomas Nilsson på SNX Logistic berätta om hur han har löst en av Sveriges största utmaningar när det gäller logistik, leveranser och transporter på landsbygden.

På bred dialekt och med stor självklarhet berättar Thomas om mötet som kom att förändra mycket för företagarna och de boende i Ramsjö, Ängebo och Los med omnejd. Och även för honom själv och hans företag. Och till stor del även för post- och paketbranschen i övriga Sverige.

”Närlljus - Ljusdal kommuns näringslivsbolag, hade bjudit in en massa aktörer i Ljusdal och Hudiksvalls kommuner till ett möte”, börjar Thomas. ”Det var kris. Arla ville sluta att köra mjölk till Ramsjö, Svågadalen och Los och när Bussgoods lade

ner försvann också leveranserna av kvällstidningar. Suzanne Bäckman på Närlljus hade fått det här på sitt bord. Nu bjöd hon in till träff för att se vad man kunde göra åt saken.”

Det Thomas pratar om var en till synes helt vanlig kväll som skulle komma att medföra stora förändringar för många. Ingen hade nog kunnat ana hur stor betydelse den skulle få inte bara för människorna och företagarna i bygden, utan även för aktörer och myndigheter i hela Sverige.

”Vi kom dit. Det var inte så många där. Det var en blandad skara i rummet men vi från SNX Logistic AB var det enda transportföretaget”, berättar Thomas. ”En kvinna drog igång... och jävlar vad hetsig hon var.” Thomas skrattar och fortsätter på sitt härliga breda hälsingemål. ”Hon drog upp allt som INTE fungerade. Jag förstod ju att hon var frustrerad och orolig. Till slut när hon var färdig så tittade jag på henne och sa: Nu har du ju sagt allt som inte

fungerar, allt som är dåligt, skit och katastrof, men om vi börjar i den andra änden, hur skulle du vilja ha det?”

Kvinnan som drev en egen verksamhet berättade att hon ville ha leveranser två gånger i veckan. ”Det var ju inte så höga krav så jag lovade henne att jag skulle fixa det”, skrattar Thomas och tillägger, ”hur jag nu vågade lova det?”

Men kanske var det just det löftet som gjorde att det där och då tog fart. Dagen efter mötet åkte Thomas till kontoret och presenterade problemet och sitt löfte för sin förman Bosse Sundqvist. ”Bosse ställde samma fråga, hur fan kunde jag lova det? Sen la han till, då måste vi väl lösa det då”, berättar Thomas.

Sagt och gjort. Thomas och Bosse började klura på en idé för att lösa problemet med leveranser till Ramsjö, Ängebo och Los.

”Vi tänkte att om tio stora lastbilar från olika fraktbolag kör den där rutten med i stort sett tomma bilar för att leverera ett eller två paket, så innebär det ju en stor kostnad för bolaget som inte motsvarar den intäkt de får för att leverera paketet. Du behöver ju inte vara raketforskare för att räkna ut att det inte varken är lönsamt eller miljövänligt för de stora fraktbolagen. Men om alla de olika fraktbolagen istället köper sig en plats i vår bil och vi kör rutten två gånger i veckan, då borde det ju funka.” Thomas rycker lite lätt på axlarna som vore det här den enklaste logiken i världen. Och kanske är det just det lösningsinriktade, praktiska, enkla tänket som gjort att exemplet blivit så bra.

Tidigare spelade det roll om Jörgen i Ramsjö, handlarn i Ängebo, Maria på Tempo i Ramsjö eller Lottaboden i Los hade beställt varor från företag som använder fraktbolaget Schenker, DHL eller om de valt företag som skickar med Postnord. Vissa av fraktbolagen vägrade köra den sista sträckan från Ljusdal till Ramsjö med omnejd. Det var för dyrt, för få leveranser. De kunde få köra med nästintill tomma, stora bilar både dit och hem för att leverera ett litet paket. Istället blev lösningen för de flesta att inte köra den sträckan alls. Ett beslut som inte fick så stora konsekvenser för fraktbolagen.

Men som fick så mycket större konsekvenser för människorna som bor och/eller driver företag i Ramsjö, Ängebo eller Los.

”Det är ju inte så svårt att fatta att människorna som bor eller har företag på dessa platser blev jävligt upprörda.” säger Thomas på sitt raka och självklara sätt och gör en liten konstpaus. Han fortsätter att berätta om hur fler och fler kollegor

valt att köpa plats i deras bilar och att de successivt har ökat både fyllnadsgraden i bilarna och antalet körningar.

”Idag kör vi rutten Ramsjö-Los tre gånger i veckan och till Ängebo två. Vi har också vänt på rutten till Los och Ramsjö. Det visade sig att Maria på Ica i Ramsjö åkte till Ljusdal för att köpa in Loslimpan till butiken. Men för i helvete, tänkte jag, det går ju inte. Så vi vände på rutten så vi kunde ta med limpa från Los till Ramsjö istället.”

Thomas berättar vidare hur de idag också tar med sig varor tillbaka från företag på ett helt annat sätt än de gjorde i början.

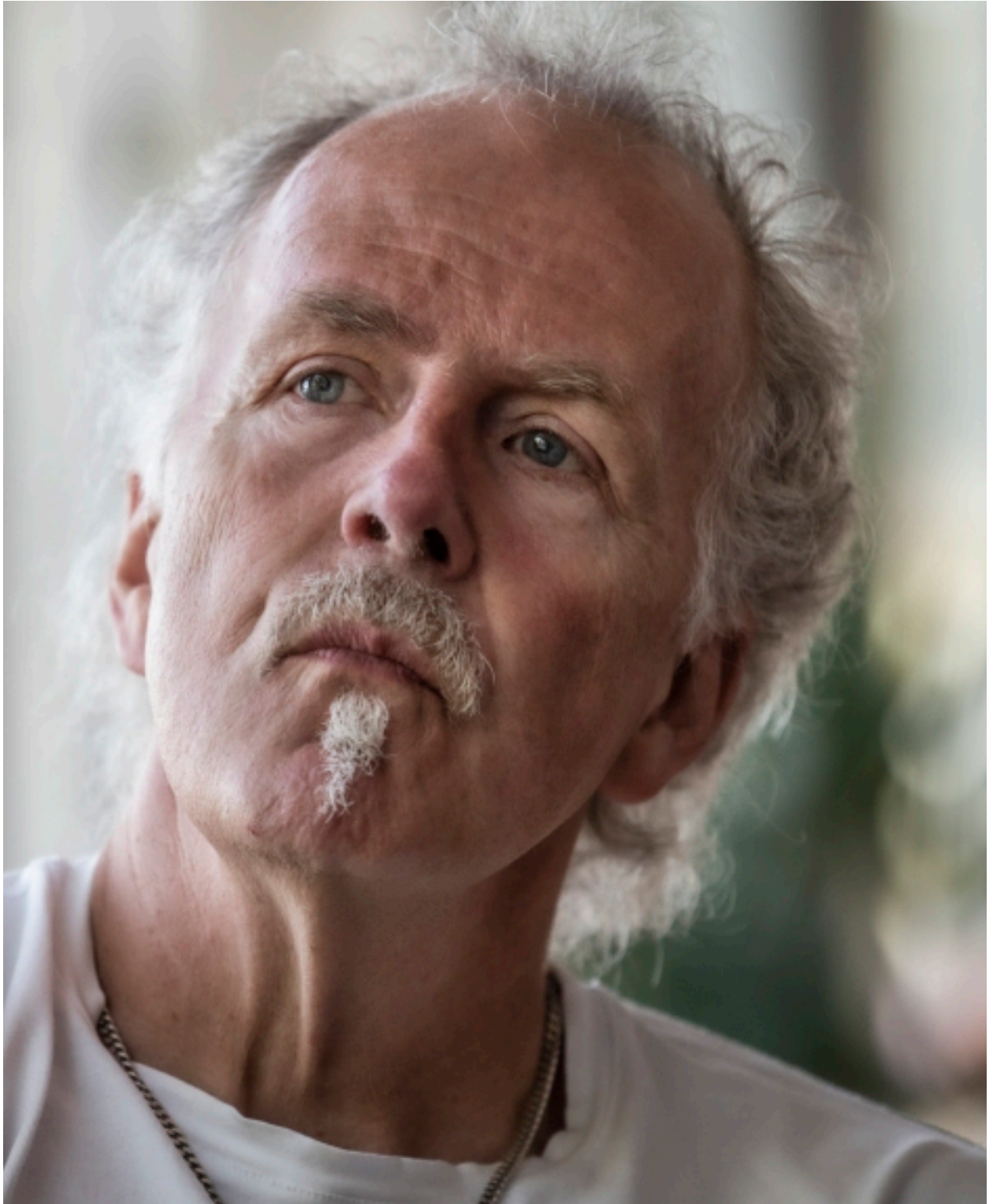
”När företagen vet att möjligheterna till transporter finns på det här sättet så utvecklar de också sina verksamheter efter det. De har ju idag helt andra möjligheter både att leverera och ta emot

färska varor till butikerna. Vi började exempelvis ta med kondomer från RFSU:s fabrik i Ramsjö till Ljusdal på tillbakavägen för vidare transport därifrån. Och på den vägen är det. Lottabodens produkter ska ju levereras ut till kunder, nu klurar vi på ett sätt att få tomma flaskor med tillbaka till Lottaboden. Det finns många företagare som ser till att fylla våra bilar. Idag har vi en mycket hög fyllnadsgrad.” Thomas ser finurligt glad ut och avslutar med att uttrycka sin glädje och förnöjsamhet över det arbete de gjort tillsammans med Närljus och alla företagare längs rutten, med orden:

”Att driva åkeri tycker jag är skitkul. Driva åkeri som dessutom går ihop, det är jätteskoj. Men att få driva ett åkeri som går ihop och som gör en samhällsinsats, det är skitfränt.” ■

» *Att driva åkeri tycker jag är skitkul. Driva åkeri som dessutom går ihop, det är jätteskoj.*

Men att få driva ett åkeri som går ihop och som gör en samhällsinsats, det är skitfränt. «

Representanter från
Sveriges paketombud, Närljus
och Ljusdals kommun samt
SNX Logistic AB.

» *Det var ohållbart ur flera perspektiv
men också onödigt krångligt.* «

Sveriges paketombud

En gemensam ombudsplattform

Hur kan vi få en gemensam ombudsplattform för post och paket i Sverige? Hur kan vi komma till rätta med utmaningen gällande post- och paketombud på landsbygden? Hur ska Jörgen i Ramsjö kunna få sina paket oavsett vilket fraktbolag leverantören väljer att använda? Hur ska han kunna få sina mediciner och blommor utan att behöva be grannen skjutsa honom de fem milen till Ytterhogdal för att hämta ut sina paket eller fem mil i den andra riktningen, till Ljusdal, för att hämta ut ett blombud. Kluriga frågor att lösa.

Carina Munter och jag är inbjudna av Sveriges paketombud och Närljus i Ljusdals kommun till en slutkonferens för deras gemensamma pilotprojekt. Salen är fylld av människor som på olika sätt varit eller kan komma att bli intresserade och involverade i projektet och dess innehåll. Politiker, företagare, representanter från kommuner och näringslivskontor, Region Gävleborg och andra.

LJUSDALS KOMMUN INLEDER dagen och när de sedan bollar över till Olle Janrik, Alexander Zuniga och Catharina Lindberg från Sveriges paketombud är det lite som att befinna sig i en härlig berg- och dalbana. Det som slår mig i trions presentation är hur väl deras olika personligheter och kompetensområden kompletterar och flätas in i varandra. Alexander drar upp tempot rejält och det svänger snabbt om såväl ord som bildmaterial. Olle bromsar in emellanåt och förtydligar omsorgsfullt och detaljerat. Allt medan Catharina ser till att vi är ordentligt fastspända och tryggade inför nästa varv genom att bli saklig och konkret kring fakta och processer. De tar också själva upp hur deras olikheter berikar arbete och processer och hur de kompletterar varandra på ett självklart, underhållande och givande sätt. Det märks.

Historien om hur Sveriges paketombud hamnade i Ljusdal är egentligen både lång och omfattande. I ett försök att redogöra för den och slutkonferensdagen för pilotkommunerna, fastnar jag vid slumpen, eller vad man nu vill kalla de märk-

liga och fantastiska sammanträffanden och omständigheter som fört samman rätt människor just i rätt tid.

”Egentligen kom förstudieprojektet till från två olika håll”, berättar Carina Munter när vi reser oss från våra platser och småpratar en stund på vår väg mot matsalen. Det har blivit dags för lunch. ”Från ena hållet hade det omtalade företagsärendet i Ljusdal utvecklats till en innovativ och inspirerande logistiklösning för landsbygd och företagare. Men det var också en rörelse från andra hållet.” Fortsättningen ligger som en cliffhanger i luften medan vi tar för oss av buffén. Vi slår oss ner vid ett bord och Carina fortsätter:

”Flera av de kommersiella aktörerna inom transport och logistik av post och paket i Sverige hade under en längre tid sett att det inte fanns ett fungerande och hållbart system för logistiken kring transporter av post och paket i gles- och landsbygd. De såg att behovet av en sammanhållande aktör inom paket- och logistiktjänster hade ökat utifrån landsbygdens perspektiv. Som det var då lade exempelvis Schenker in sina ordar och leveranser i sitt system och krävde därför sina system hos ombuden. DHL, Postnord, UPS och andra lika så. Det innebar att ombuden behövde ha alla de olika leverantörernas egna system och utrustning för att kunna ta emot och distribuera paket till människorna i bygderna. Det behöver man ju inte vara raketforskare för att räkna ut att det var ohållbart ur flera perspektiv men också onödigt krångligt”, skrattar Carina. ”Efter att ha identifierat den här utmaningen startade förstudieprojektet Nationell ombudsplattform. Syftet med projektet var bland annat att undersöka möjligheterna att på ett klokt och hållbart sätt såväl miljömässigt som ekonomiskt kunna samordna och lösa detta.”

CATHARINA LINDBERG FRÅN Sveriges paketombud slår sig ner vid vårt bord. Hon lyssnar en stund och tar sedan vid där Carina slutar och förklarar vidare.

”Målet med projektet var bland annat att genom en utvecklad samverkan kunna optimera leveransflöden, minska belastningen i ombudsnätet, hitta nya servicepunkter och

möjliggöra en hållbar serviceutveckling på landet. Långsiktigt är målet att landa just i en nationell ombudsplattform där all data och information kring post- och paketlogistiken är samordnad och fungerar på samma sätt överallt oavsett distributionsaktör. Lite som bankomaten har kommit att bli. Idag kan du ta ut pengar i alla uttagsautomater oavsett vilken bank du har. Så var det ju inte från början”, förtydligar Catarina. ”Det är vi på Sveriges paketombud som ”äger” projektet som finansierats av Tillväxtverket tillsammans med ett antal län och kommuner. Med i arbetet har även Post- och telestyrelsen (PTS), flera av de största transportföretagen och en mängd andra berörda aktörer på olika sätt varit involverade. Det har varit och är verkligen ett jättespännande projekt.” säger Catarina entusiastiskt.

CARINA NICKAR INSTÄMMANDE och fortsätter: ”Projektet sökte finansiering i hela Sverige och även hos oss. På så sätt blev jag involverad”, berättar Carina och fortsätter:

”Det som gjorde det extra spännande var hur den flernivåsamverkan som den resulterat i kom till. Jag hade mött både Alexander Zuniga och Post- och telestyrelsens Pär Lindberg

beviljade 400 000 kronor”, skrattar Carina. ”Det har jag aldrig tidigare varit med om. Men eftersom det låg helt i linje med vad vi i Gävleborgs län arbetade med, valde vi att gå in med huvudfinansieringen till projektet.”

ÅTER TILL MÄRKLIGA sammanträffanden och synergier. Carina fortsätter att berätta om hur arbetet med hennes projekt och mötena mellan rätt människor vid rätt tidpunkt bara lett till en fantastisk flernivåsamverkan som även blivit ett nationellt framgångsexempel.

”Det var först några månader senare, när jag satt på en nationell inspirationsdag som Sveriges paketombud anordnade, som den verkliga ahaupplevelsen uppstod”, säger Carina.

”Under slutsummeringen av dagen står åtta män framför oss i rummet och summerar dagen med fokus på önskat läge. Plötsligt hör jag dem konstatera att det de vill åstadkomma framåt är precis detsamma som det som redan gjorts i Ljusdal. Jag ryser i hela kroppen och tänker att jag på något sätt bara måste få dessa aktörer och projekt synliga för och i kontakt med varandra. Jag försöker få kontakt med Alexander

» *Den flernivåsamverkan som växt fram har varit självklar och naturlig.* «

på en landsbygdsriksdag våren 2018. Pär och jag hamnade bredvid varandra på bussen dit och började prata service. Vi kom att prata om det behov vi båda kunde se av verkliga fokusgrupper och behovsanalyser av individer. Tidigare hade man varit intresserad av det mer teoretiska, hur får vi saker att flyttas från a till b. Men jag förklarade för Pär att jag ville ta reda på fler och andra saker. Vill folket som bor där ha sakerna dit? Finns det någon efterfrågan? Vilka behov har de olika individerna som bor i en landsbygd? Har de samma behov? Hur kan vi möta dem? Pär blev jätteintresserad och där och då föddes även idén till arbetet med fokusgrupperna, som du kan läsa mer om i artikeln Med fokus på service.

Vid samma landsbygdsriksdag mötte jag Alexander Zuniga som fått i uppdrag av PTS att hitta ett sätt att samordna frågor kring betaltjänster. Det var på ett sätt genom Alexander och Pär som arbetet med post- och pakethanteringen startade. Det var också delvis tack vare att kontakten med Alexander redan var etablerad som Gävleborg sedan valde att ingå i förstudieprojektet med Sveriges paketombud.

En rolig liten detalj var att vi – Region Gävleborg – istället för de 50 000 kronor som projektet sökte i medfinansiering

som står sju gubbar bort. Försöker genom kroppsspråk och sms diskret fråga om jag kan mejla honom kartläggningen av logistiken i Ljusdals kommun. Under tiden kontaktar jag Suzanne Bäckman på Närljus i Ljusdal för att få illustrationen av kartläggningen eftersom jag inte hade den med mig då. Jag förklarar läget och Suzanne skickar bilden. Jag mejlar den till Alexander som tar emot den när han står där framme tillsammans med de andra.” Carina berättar med stor inlevelse:

”När Alexander öppnar mejlet med bilden stoppar han de andra männen för att visa den och diskussionen tar såklart genast fart. Inför oss som sitter som åskådare. De ser att det de talar om redan är gjort. Framgångsrikt dessutom. I projektet Nationell ombudsplattform skulle man arbeta med några pilotkommuner i landet för att på så sätt få verklighetens variabler med i arbetet. Initialt hade tanken från Region Gävleborgs sida varit att Hudiksvalls kommun skulle ingå som pilotkommun. Under arbetets gång hade dock förutsättningarna förändrats och i mig väcktes nu givetvis tanken om att istället fortsätta arbetet framåt med Ljusdals kommun som redan så framgångsrikt arbetat fram en lösning”, berättar Carina.

”Vid den tidpunkten kände jag inte till Thomas Nilsson

på SNX Logistic AB och att de var det företag som hade löst utmaningen tillsammans med Suzanne Bäckman på Närljus. Efter inspirationsdagens slut kopplade jag omedelbart samman Sveriges paketombud och Suzanne och på den vägen är det”, skrattar Carina. Idag vet jag inte hur många gånger som Suzanne och Thomas farit runt kors och tvärs i landet och berättat om Ljusdals lyckade framgångssaga när det kommer till transport- och logistikutmaningar på landsbygden, säger Carina. ”Det visar tydligt att så länge det är samma folk med på resan så tappar man inget. Vi hämtar bara upp fler passagerare/medarbetare/aktörer på vägen.”

JAG FRÅGAR OM man kan säga att Carina varit som en samordnare i projektet, men det vill hon inte riktigt gå med på. ”Nej, inte riktigt. Det är lite svårt att säga exakt vilken roll jag haft i detta. Jag har fungerat lite som en sidekick, haha. Projektet Nationell ombudsplattform landade ju initialt hos oss för finansiering men sedan hängde det ihop med precis det jag gjorde. Jag länkade ihop rätt människor med varandra från början men jag hade ju varken resurserna eller möjlig-

heten att arbeta vidare med frågan på det sätt som Sveriges paketombud och Närljus i Ljusdal sedan gjort. Sedan dess har jag hakat på och bidragit utan att ha en drivande eller samordnande roll, helt enkelt för att jag så gärna ville vara med att utveckla detta. Den flernivåsamverkan som växt fram har varit självklar och naturlig på ett sätt som varit fantastisk. Så all heder åt Alexander, Olle och Catarina som har drivit det här jobbet tillsammans med Närljus i Ljusdal, SNX Logistic AB och alla inblandade aktörer, med mig som delaktig lite från sidan”, säger Carina.

”Nu har Ljusdal, med hjälp av bland annat Post- och telestyrelsen, som enda kommun i landet fått ut alla data som kartlägger leveransflödena i kommunen för att kunna arbeta vidare och titta på hur man kan ta det här vidare. I samband med det har vi skapat en innovationsutmaning som går ut på att ta fram en digital lösning för detta. Ljusdalsexemplet är med andra ord inne i nästa fas, och det är verkligen spännande”, avslutar Carina. ■

Alexander Zuniga, Catarina Lindberg och Olle Janrik.

SNABBA FRÅGOR

TILL PÄR LINDBERG, POST- OCH TELESTYRELSEN

VAD GÖR NI PÅ POST- OCH TELESTYRELSEN?

Väldigt enkelt beskrivet så är vi den myndighet under riksdag och regering, som bevakar områdena elektronisk kommunikation (telekommunikation, it och radio) och post i Sverige.

Ytterst är det ju riksdagen som skapar lagar inom dessa områden. Regeringen tar sedan fram förordningar utifrån de lagarna. Och vi som myndighet ska bland annat se till att lagar och förordningar följs. Ibland kan vi också ta fram egna regler. På postområdet kan vi göra det genom allmänna råd, tillståndsvillkor och genom föreskrifter, när vi har stöd för det i lag och förordning. Det vi gör just nu är att vi ser över behoven av en ny föreskrift om hur den samhällsomfattande posttjänsten skall delas ut. Just denna föreskrift handlar om postutdelning och brevbärarens arbete. Det kan handla om hur långt hen ska ha till sin postlåda, hur paketutdelning av lantbrevbärare ska se ut med mera.

DET HAR JU PRATATS EN DEL, ÅTMINSTONE I VÅRA SAMMANHANG MED SERVICE PÅ LANDSBYGD, OM EN NY POSTLAGSUTREDNING. HUR GÅR DET ARBETET? OCH VAD INNEBÄR DEN?

Det stämmer att regeringen har sagt att de har planer på att tillsätta en ny postlagsutredning. I nuläget finns det dock inga direktiv kring det, så vi vet ännu inte vad den kommer att innebära eller när den påbörjas.

SKULLE EN POSTLAGSUTREDNING KUNNA INNEBÄRA JUSTERINGAR OCH FÖRÄNDRINGAR NÄR DET GÄLLER EXEMPELVIS VILKA SOM I FRAMTIDEN FÅR BLI PAKETOMBUD?

En utredning av det här slaget som regeringen beslutar om har ju möjlighet att ta ett större grepp. Den skulle till exempel kunna förtydliga förutsättningarna för hur servicenätet med ombud, utlämningsställen mm skall fungera. Men det är inget vi vet. Som sagt vi har ännu inga direktiv kring exakt vad utredningen kommer att omfatta ännu.

VAD TYCKER DU ATT LJUSDALSEXEMPLET HAR TILLFÖRT NATIONELLT?

Det är bra för oss på Post- och telestyrelsen att få ta del av ett

konkret och fungerande gott exempel. Att få se samordningslösningar och hubbar som fungerar. Det visar att det vi och andra pratar om kan fungera. Förhoppningsvis verkar också Ljusedsexemplet som en katalysator och ger en spridningseffekt i landet.

Det är ju också en väldigt spännande utveckling som sker utifrån Ljusedsexemplet just nu som jag förstått det. Dels att de fått tillgång till data från oss och framför allt från distributörerna för att bättre kunna kartlägga flöden och leveranser men också att man nu håller på att ta fram en digital plattform för samordning, något man nu löser mer analogt. Den utvecklingen blir spännande att följa.

VAD HAR DET GETT POST- OCH TELESTYRELSEN ATT FÅ TILLGÅNG TILL DET HÄR LJUSDALSEXEMPLET OCH FOKUSGRUPPNA "VIKTEN AV NÄRHET TILL ETT PAKETOMBUD" I ERT ARBETE?

Det är väldigt intressant att se exempel på hur man kan jobba med postfrågor i det regionala servicearbetet. Det visar hur man kan diskutera och driva postfrågor utifrån ett lokalt och regionalt sammanhang. Det är positivt att se att det stora regionala engagemanget kring dessa frågor och att få ta del av människorna bakom siffrorna.

Det som har varit intressant med Fokusgrupperna och arbetet med den aktiviteten är ju att vi både får se exempel på de "verkliga människorna" bakom statistik och siffror. Men även de "fiktiva" individerna som skapats i fokusarbetet och som representerar olika grupper i vårt samhälle, och ta del av hur deras olika behov av post- och pakettjänster skulle kunna se ut. Det ger oss en vidare bild.

Det är intressant att ta del av denna metodutveckling. Det är värdefullt för oss med studier och aktiviteter av det här slaget, som påvisar behoven och utmaningarna som finns kring dessa frågor hos människorna som lever och verkar på landsbygden. ■

Carina MUNTER

Möter, lyssnar och samtalar om service i alla bygder

Carina Munter och jag har setts så mycket under det gångna året att jag knappt kan räkna gångerna. Vi har åkt bil och haft möten, både tillsammans med andra och själva. Vi har planerat inspirationsdagar, konferenser och magasin. Ätit frukostar, luncher och middagar. Att försöka komprimera alla våra samtal till en liten artikel känns nästan övermäktigt. Lite som att försöka klämma in en fotboll i ett sugrör, men jag ska göra mitt bästa.

Vi har slagit oss ner i skogsdungen bredvid Orbadens stora ekoodlingar för att försöka summera och samtala kring Carinas arbete med hela det här projektet. Det känns som att de frodiga och vidsträckta odlingarna runt om blir talande för växtkraft och möjligheter, mångfald, näring och landsbygdens vidsträckta rikedom.

Att Carina började intressera sig för frågor som gällde service på landsbygden (eller service i alla bygder som hon själv säger) var både självklart och inte. Hon är stadsflickan som tillbringade alla sina somrar på landsbygden i Svågadalen. Som utbildad agronomekonom och civilekonom inledde hon sitt arbete i Uppsala som konsult inom miljöledning. Efter tio år där valde hon att flytta hem till Gävle och började då arbeta på länsstyrelsen som kontrollant av jordbrukarstöd. "Det finns nog inte en åker i länet som jag inte har varit vid, tagit en kort paus med en snabb Varma koppen i bilen och knatat vidare, skrattar Carina."

Fortsatt har hennes arbete gått via handläggning av projektmedel till ideella föreningar, projektmedel till företag till att numera uteslutande arbeta med utveckling av den kommersiella servicen på landsbygden. "Mitt fokus har varit att stödja verksamheter på landsbygden för att få livskraftiga företag, gärna också vinstdrivande, så att de kan finnas kvar och framför allt ha möjlighet att utveckla sina företag vidare. Jag brukar säga: Utan service, inga företag. Utan företag, ingen service." Det hänger ihop. 'Service i alla bygder' är en självklar förutsättning för företagande på landsbygden och också ett måste för att människor över huvud taget ska kunna bo och verka där."

Carina berättar att hon har haft stor glädje av att vara både ekonom och landsbygdsutvecklare i sitt möte med företagare. För möten är verkligen vad det handlar om för Carina.

"I mitt arbete har jag alltid värdesatt mötet med människor bakom en ansökan, ett företag eller en utvecklingsvision. Min upplevelse är att det är i mötet med dem som allt händer. Jag får en uppfattning och insikt kring både företaget och personerna bakom det som jag inte kan få genom att läsa om dem från ett papper eller en ansökan." Carina berättar att det blivit många möten under åren och att det också är det som lett henne vidare i arbetet med service. Hon tror själv att den kunskap och insikt hon skaffat sig kring företagen har varit en stor anledning till att hennes arbete med tillgången till service i länet varit så framgångsrikt.

"Jag känner nog så gott som varenda företagare på lands-

bygden, och det är också genom de kontakterna som arbetet med det här projektet växt fram och tagit sådan fart, både på lokal och nationell nivå. En flernivåsamverkan har skapats helt naturligt. Det blir ju ofta så när man möter, lyssnar och samtalat med människorna som på olika sätt berörs och intresserar sig för dessa frågor. Det är ofta samma människor som på olika sätt, med olika metoder, utgångspunkter och i olika konstellationer arbetat och fortsätter att arbetar framåt med frågorna. Det samarbetet utgör en stor del av min drivkraft att fortsätta arbeta med dessa viktiga frågor.”

VII BLÄDDRAR IGENOM ett utkast av slutrapporten/magasinet som smått börjar bli färdigt. ”Det känns ju som att allt redan står här”, säger Carina med ett skratt. ”Jag har inget att tillägga. Och då kan vi väl säga att vi har lyckats”, säger hon leende och rycker på axlarna som i en fråga till mig. Jag tänker att hennes ord känns talande för hennes person och arbetssätt. I mina ögon är hon den som lyssnar, tar in, klurar och skapar förutsättningar. Hon länkar ihop rätt människor med varandra, skapar förutsättningar för samarbete och tillväxt på ett självklart och enkelt sätt och sedan bidrar till arbetet allt hon kan, sådär lite från sidan. Jag redogör för mina tankar och Carina ler. ”Jag tror att jag gillar att vara lite på sidan och se andra mötas och agera tillsammans”, säger hon ödmjukt och fortsätter. Jag tycker om att arbeta med människor i team där vi alla kan vara bra på olika saker, inspirera och komplettera varandra”, säger hon och fortsätter. ”Som i det här projektet. Vi har alla haft våra spetskompetensområden, projektinriktningar, intressen eller ibland även lokala områden, men tillsammans har vi skapat en fantastisk framåtrörelse för hela frågan kring service på landsbygden både lokalt och nationellt. Det gör mig glad och stolt.”

Carina fortsätter: ”Det som slår mig när jag ser alla artiklarna, människorna och det arbete vi har gjort mellan 2016 och 2020 är just sambanden. Hur alla trådar och människor vävts ihop. I vanliga fall hade jag exempelvis tvingats ringa Post- och telestyrelsens växel för att försöka hitta rätt person där för att få hjälp med de frågor och projekt jag arbetar

med. Istället har det i det här projektet varit precis tvärt om. Post- och telestyrelsen har vänt sig till oss ute i landet för att få exempel på hur det arbete de bedriver och de frågor de hanterar blir i verkligheten. Vi har i flera fall kunnat länka ihop olika aktörer, projekt och myndigheter med varandra på ett oerhört gynnsamt sätt.”

Vi slår upp magasinet och jag kan se på Carinas reaktion att hon är stolt över innehållet. Hon börjar läsa lite om inspirationsdagen.

”Inspirationsdagen var ju på ett sätt en slutkonferens för projekten. Samtidigt känns det som det var en ny början.” Carina skrattar och slår ut med armarna.

”Jag är stolt över att hur den dagen blev. Alla inspiratörer och föreläsare. Att vi kunde blanda forskaren från Chalmers,

Söderhamns kommuns internationella erfarenheter och utbyten i projektet Sarure med Häkks bakvända landsbygdsromantik och Sveriges paketombuds arbete med Ljusdals kommun. Verkligen synliggöra sambanden och samhörigheten. Det blev otroligt häftigt. Och att så många kom. Politiker, företagare, landsbygdsutvecklare, andra myndigheter och organisationer. Det var roligt!” Carina bläddrar vidare i magasinet.

”Det här med hemsändningen och Asta. Det är verkligen fint att få se betydelsen och innebörden av hemsändningen. Att genom Astas ögon verkligen få känna den stora betydelse det har för många äldre att kunna få skjuts till butiken för att handla. Att det kan vara veckans höjdpunkt. Att man kanske gör sig lite extra fin. Jag blir nästan tårögd”, säger Carina och skrattar till. ”Och apropå lokala handlare: Åmot! Det är en så inspirerande bygd. Vilken sammanhållning. Vilket engagemang de har sin fina lilla butik/servicepunkt/samlingsplats.”

CARINA FASTNAR för bilden på Eva Lindberg på nästa uppslag. ”Det här med Eva och mötet vi hade med

henne var verkligen givande för mig. Att hon som politiker är engagerad och positiv till arbetet med service i alla bygd betyder ju oerhört mycket för fortsättningen och utvecklingen i länet. Det var roligt att också få en lite mer personlig ingång till hennes engagemang i frågan, med hennes egen bakgrund och uppväxt. Jag tror att om man närmar sig frågor även från ett känslomässigt håll så ökar engagemanget. Man ser hur viktigt det är att servicen fungerar för att vi ska kunna

ha en levande landsbygd. Jag är så glad att hon ställde upp och var så generös med både sin tid, sin personlighet och sin berättelse,” säger Carina.

”Sedan kommer vi ju in på Gävle. Det är ju lite annorlunda mot de andra orterna i och med att det är en större kommun

der samtidigt som vi fortsätter att samtala kring slutrapporten. ”Jag känner mig väldigt privilegierad som har haft chefer bakom mig som verkligen backat mig i mitt arbete och tyckt att frågan kring service är viktig,” säger Carina.

Vi tar några bilder bland kålplantor och dill. Carina blickar

ut över landskapet. ”Jag har ju fantastiska upplevelser av landsbygden från min barndom i Svågadalen. Det är minnen jag vårdar ömt och jag hoppas kunna bidra till

» *Jag har ju fantastiska upplevelser av landsbygden från min barndom i Svågadalen.* «

och man arbetar med ytterområdena. Det arbetssätt som Erika Engvall Stefansson på Gävle kommun har är ju också olikt många andra kommuners sätt att hantera landsbygds- och ytterområdesfrågor. I Gävle kommun har de tillsatt en politisk styrgrupp för att arbeta med de här frågorna. Det innebär korta beslutsvägar. De har också en pott med pengar avsatt för ytterområdessatsningar och snabba återkopplingar och uppstarter till projekt som söker finansiering.”

Det leder oss in på Bergmans fisk som är ett av de företag Erika arbetat med under åren. Norrsundet är ju också en annan typ av bygd än både Svågadalen och Åmot i vårt fantastiska län.

Fotografen Katarina Hansson möter upp och Carina och jag tar en promenad ut bland odlingarna för att ta några bil-

en utveckling där fler barn får möjlighet att uppleva liknande saker. Just Svågadalen ligger mig såklart varm om hjärtat eftersom jag tillbringat så mycket tid där genom åren. Och att se det arbete Magnus Brink lägger ner på sin butik och vilket engagemang det finns i bygden och på Svågårdens värmer verkligen. Att det finns människor som Helmuth i bygden som vill fortsätta utveckla, vill förbättra villkoren för alla som bor där. Den där byaandan och gemenskapen på mindre orter älskar jag”, säger Carina.

VI AVSLUTAR FOTOGRAFERINGEN och sätter oss åter i den lilla dungen för att komma undan solen en stund. Carina tar upp utkastet till magasinet igen och bläddrar fram sidorna om Suzanne Bäckman, Thomas Nilsson och Sveriges paketom-

Bertil Karsbo och Carina Munter

bud. ”Det Suzanne och Thomas gjort i Ljusdal är så oerhört stort och viktigt i det här arbetet att jag inte riktigt vet hur jag ska kunna rama in och lyfta det nog mycket. Det har verkligen satt Ljusdals kommun, Hälsingland och Gävleborg på kartan i hela ”Transport- och logistiksverige”, hos myndigheter, transportföretag och landsbygdsutvecklare. Det som är så fantastiskt är att det utgått från det lilla. Det lokala. Med hjärta och affärsmässighet har de, genom att lösa ett vanligt företagsärendet i Ljusdals kommun samtidigt utvecklat en hel bransch nationellt och snart internationellt. Jag tror ibland att inte ens de själva förstår vidden av vad deras arbete lett till. Vilken otrolig framgångssaga det är. Jag tror personligen att det är en milstolpe som det kommer att talas om i framtiden som en stor innovation. Det ska bli så spännande att få fortsätta att följa deras gemensamma arbete framåt.”

VI KIKAR PÅ sidorna där vi kan läsa om servicerådet, fokusgrupperna samt Tillväxtverkets och Post- och telestyrelsens syn på projektet. ”Fokusgrupperna har varit en av mina största aktiviteter. Det kändes viktigt att ta ner frågan på individnivå och verkligen identifiera utmaningarna, problemen och möjligheterna från det perspektivet. Och servicerådet är som en arbetsgrupp som hjälper till att implementera dessa slutsatser och visioner lokalt. Servicerådet har också en viktig funktion när det gäller att inspireras och lära av varandra inom länet. Alla gör ju lite på olika sätt och det är både utmanande och värdefullt att ta del av”, säger Carina och fortsätter titta igenom slutrapporten.

”Det kändes självklart att försöka få med Tillväxverket på något sätt. Det är ju tack vare deras finansiering som det här projektet varit möjligt. Så deras syn på och tankar kring frågan om service på landsbygden är oerhört betydelsefulla när det gäller det fortsatta arbetet framåt. När det gäller Post- och telestyrelsen så har ju Pär Lindberg varit en oerhört viktig person i projektet. Hans engagemang och intresse för oss på landsbygden skulle jag säga är rätt unikt och för oss skapar det större möjligheter att behoven och

Acke Suleiman, Tempo i Stråttjärna

utmaningarna som finns i bygderna verkligheten blir mötta och tillgodosedda från en högre nivå.”

Jag undrar om det är något i Carinas arbete utanför projektet men fortfarande kring frågan om service som hon är särskilt stolt över eller vill passa på att lyfta? Hon funderar en stund.

”Det vi inte riktigt kommit in på i projektet men som jag tycker är en viktig del i framgången är de investeringar både Region Gävleborg och Länsstyrelsen i Gävleborg har varit med och finansierat och vad det har bidragit till för landsbygden. Utan pengar blir det lätt bara fina program och som jag ser det ibland lite tomma ord. Ta exempelvis Tempo i Stråttjärna som efter ett och ett halvt års stängning lyckades öppna butiken igen. Med en duktig och engagerad ägare och medel från oss blomstrar nu butiken. Vi har även varit med och finansierat etableringar av två drivmedelsanläggningar i länet, en i Kårböle och en i Lingbo. Tillgången till drivmedel glöms ofta bort när man tänker service på landsbygden men utan det så skulle det vara svårt att bo kvar. Länet har nu en god täckning av drivmedelsanläggningar på landsbygden. I Kårböles fall gick till och med kommunen in med kommunal borgen, vilket vad jag vet är väldigt unikt. Andra viktiga insatser vi kan göra för våra lanthandlare är att bidra ekonomiskt för att kunna byta ut kylar och frysar, något som är en enorm kostnad för dem.”

Carina fortsätter: ”Genom ett särskilt driftstöd har vi också möjlighet till att lämna stöd till de butiker som ligger mest ogynnsamt till men som är viktiga för att människor ska kunna få en god service inom ett rimligt avstånd. Jag brukar beskriva det här årliga stödet som att butiken har en extra kund och inte ett bidrag. Vi har tio handlare i länet som får detta driftstöd och jag kan med nuvarande läge (corona) tänka mig hur det hade sett ut med livsmedelsförsörjningen i länet om dessa hade tvingats stänga. Jag säger som Thomas Nilsson på SNX Logistic AB: Att jobba med landsbygdsutveckling är skitkul. Att jobba med landsbygdsutveckling som gör skillnad är jätteskoj. Men att jobba med företagare som går ihop ekonomiskt och gör en samhällsinsats – det är skitfränt.” ■

*» Den där byaandan och gemenskapen
på mindre orter älskar jag. «*

